

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 1163

1. KOLOVOZA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

FOTO: Beta / Saša Dorđević

Strani radnici u Srbiji i Hrvatskoj

Kinezi u Beogradu, Nepalci u Zagrebu

SADRŽAJ

9

Pet grobalja u pograničnim dijelovima južne Mađarske

Šutnja rječitija od traktata

12

Dr. sc. Milanko Šekler, virusolog i mikrobiolog

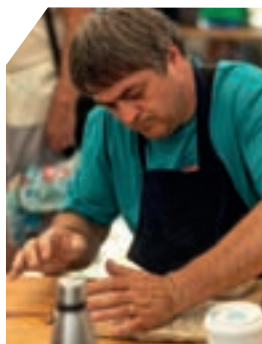
Afrička kuga svinja prijetnja za male proizvođače

16

Mišo Gusić, profesor likovnog odgoja i kipar

Od Sombora do Cernika

26

Međunarodna suradnja spašava simbole prirode

Gnijezdo orla krstaša kod Đurđina

30

Otvorena izložba *S Božjom pomoći – Primijenjena umjetnost Ivana Balaževića*

Simboli svjedočanstva, postojanja i kulturne trajnosti

34

Crkva sv. Male Terezije od Djeteta Isusa u Beški

Obnova za jubilej župe

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeva 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

Mirjana Trkulja

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

U zrcalu

Tržište rada u Hrvatskoj, pa i Srbiji sve više spašavaju strani radnici. I ne mislim pri tome na one visokoobrazovane koji kao stručnjaci ili top menadžeri dolaze raditi u Hrvatsku ili Srbiju (mada ima i takvih), već na one obične radnike koji rade poslove koje domaći nezaposleni neće, ili neće za te pare, ili ih možda i nema. Isto kao što se iz Hrvatske i Srbije dešava migracija radne snage ka Zapadu uglavnom za poslove koje domaći nezaposleni neće, ili neće za te pare. I nije tu ništa čudno. Migracija radne snage ide tamo gdje ima posla i pristojne zarade. Samo što se očekivanja od pristojnih uvjeta za rad i od pristojne zarade razlikuju. Tako je za one koji dolaze plaća u Hrvatskoj ili Srbiji premija, tolika da može izdržavati i obitelj koju su ostavili tamo odakle su došli. Dok oni koji odlaze ipak misle da je sreća negdje drugdje.

Hrvatski istraživači pozabavili su se pitanjem je li Hrvatska samo usputna zemlja ili mjesto gdje duže žele raditi. Kako njih 55 posto planira i obitelj preseliti u Hrvatsku očigledno tu planiraju i ostati. Slična istraživanja u Srbiji nisu rađena, ali čak i da je postotak malo drugačiji očigledno morat ćemo se navići na ono s čime se Europa već odavno susreće. A to donosi nove društvene izazove.

Poljoprivreda za sada ni u Srbiji ni u Hrvatskoj nije »obećana zemlja« za strane radnike, iako bi vam svaki seljak kazao kako radnika za poslove na njivi, voćnjacima, stajama nema ni za lijek. I još nešto je ovih dana ujedinilo srbijanskog i hrvatskog seljaka – zarazne stočne bolesti. Kose svinje i goveda ne mareći za granicu.

Ove godine 30 je godina od akcije *Oluja*. Okrugla brojka zgodna za slavlje ili tugu. Ovisno gleda li se iz perspektive Hrvatske ili iz perspektive Srbije. I to baš u vrijeme ne baš prijateljskih odnosa dvije države. Kao i obično, početak kolovoza obećava u negativnom smislu.

Z. V.

Komemoracija povodom *Oluje* u Srbiji

Tri desetljeća od egzodusa

Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** najavio je kako će 30 godina od progona Srba u *Oluji* biti obilježeno u nedjelju, 3. kolovoza, u jednom od srijemskih mjesta.

»Trideset godina je, pozvat ćemo ljude da budu prisutni, red je da pokažemo poštovanje prema našim žrtvama, prema 2.500 ubijenih ljudi ali i preko 250.000 gotovo zauvijek ili zauvijek protjeranih sa svojih ognjišta«, rekao je Vučić.

Kako je dodao, ako ne poznamo i ne priznajemo svoju prošlost i ne poštujemo svoje žrtve, teško ne samo nama, nego i našim potomcima u budućnosti, tako da je to važan dan.

Tri desetljeća od egzodusa srpskog naroda iz Hrvatske bit će obilježeno i u Republici Srpskoj, u Banjaluci, Novom Gradu i na Petrovačkoj cesti od 2. do 7. kolovoza.

I srpska zajednica u Hrvatskoj organizira komemoraciju stradalima u vojnoj operaciji *Oluja*. Predsjednik Srpskog narodnog vijeća u Hrvatskoj **Boris Milošević** izjavio je kako će komemoracija biti održana 3. kolovoza u selu kod Dvora.

»Mi to radimo svake godine u drugom mjestu. Ove godine ćemo obilježiti u jednom selu kod Dvora i pročitati ćemo 'izjavu sjećanja' koju SNV objavljuje povodom svake godišnjice. Parastosom i čitanjem te izjave obilježiti ćemo tu tužnu godišnjicu«, rekao je Milošević za RTS.

H. R.

Ministarstvo vanjskih poslova

Preporuka građanima Srbije da ne putuju u Hrvatsku

Ministarstvo vanjskih poslova Republike Srbije objavilo je preporuku državljanima Srbije da se od 1. do 10. kolovoza suzdrže od putovanja u Hrvatsku.

»Ministarstvo vanjskih poslova savjetuje državljanima Republike Srbije da, ukoliko se u navedenom razdoblju nađu u Hrvatskoj, izbjegavaju skupove i druga javna okupljanja koja nose rizik od izgednih situacija«, navodi se u priopćenju objavljenom na internetskoj stranici ovog ministarstva.

Detaljniji razlozi ove preporuke se u priopćenju MSP-a ne navode, ali ih hrvatski mediji dovode u vezu s manifestacijama kojima će u Hrvatskoj u tom razdoblju biti obilježena obljetnica vojno-redarstvene operacije *Oluja*.

H. R.

Obljetnica *Oluje* u Hrvatskoj

Vojni mimohod u Zagrebu, svečanost u Kninu

Povodom obilježavanja 30. obljetnice vojno-redarstvene operacije *Oluja*, Dana pobjede i domovinske zahvalnosti te Dana hrvatskih branitelja, jučer (četvrtak, 31. srpnja) je u Zagrebu, u organizaciji hrvatskog Ministarstva obrane, održan svečani vojni mimohod, koji ima za cilj prikazati vojnu spremnost, opremljenost i disciplinu Oružanih snaga Republike Hrvatske.

Prema najavama, u više od 20 postroja sudjelovalo je oko 3.400 pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, Ministarstva unutarnjih poslova, Ravnateljstva civilne zaštite, Hrvatske gorske službe spašavanja, Pravosudne policije, Hrvatske vatrogasne zajednice, hrvatskih branitelja, povijesnih postrojbi te pripadnika savezničkih oružanih snaga.

Uz pješačke postroje, u svečanom vojnom mimohodu sudjelovali su i motorizirani i mehanizirani postroji s više od 500 borbenih i neborbenih vozila, a na nebu iznad Zagreba održan je letački program u kojem je sudjelovalo više od 40 letjelica Hrvatskog ratnog zrakoplovstva i Ministarstva unutarnjih poslova, od helikoptera i aviona do višenamjenskih borbenih aviona Rafale.

Također, građani su putem videozida imali priliku pratiti mimoplov Hrvatske ratne mornarice, koji prikazuje bro-

dove i plovila različitih namjena kao i ulogu i sposobnosti pomorskih snaga u sklopu hrvatskog obrambenog sustava.

U sklopu mimohoda, građani su imali priliku vidjeti i prikaz novog naoružanja i suvremenih vojnih sredstava.

Na svečanom vojnom mimohodu održan je i bogat kulturno-umjetnički program.

Središnja proslava Dana pobjede i domovinske zahvalnosti, Dana hrvatskih branitelja te 30. obljetnice Vojno-redarstvene operacije *Oluja* bit će priređena u utorak, 5. kolovoza, u Kninu.

Program počinje budnicom ulicama Knina, zatim slijedi taktičko-tehnički zbor oružanih snaga i MUP-a, dolazak državnih dužnosnika, podizanje hrvatske zastave na Kninskoj tvrđavi i polaganje vijenaca. U središnjem govoru obratit će se najviši državni vrh, nakon čega slijedi svečani mimohod kroz grad. Na stadionu NK *Dinara* održat će se svečani program uz prelet akrobatske skupine *Krila Oluje*. U popodnevnim satima bit će služena sveta misa za Domovinu, dok će u večernjem programu na glavnom gradskom trgu nastupiti *Hrvatske Ruže* i **Miroslav Škoro**.

H. R.

Ratko Mladić ostaje u pritvoru – Haag odbio zahtjev za oslobađanje

Mehanizam za međunarodne kaznene sudove u Haagu odbio je zahtjev obrane **Ratka Mladića**, bivšeg komandanta Vojske Republike Srpske, osuđenog na doživotnu kaznu zatvora zbog genocida u Srebrenici i ratnih zločina u Bosni, za privremeno ili prijevremeno puštanje na slobodu iz humanitarnih razloga, navodi portal *vreme.com*.

Obrana Mladića je tvrdila da boluje od terminalne bolesti te da mu uvjeti pritvora onemogućuju odgovarajuću palijativnu skrb. No, prema odluci predsjednice Mehanizma, sutkinje **Graciele Gati Santana**, nakon

savjetovanja s vijećem sudaca, utvrđeno je da se Mladićevo zdravstveno stanje, iako ozbiljno, ne može smatrati terminalnim. Liječnički nalazi pokazuju da se nalazi u stabilnom stanju s povremenim poboljšanjima, uz pristup specijaliziranoj skrbi i mogućnost kontakta s obitelji. Sud je zaključio da njegovo zadržavanje ne predstavlja nehumano ni ponižavajuće postupanje, te da su zadovoljeni svi standardi humanog tretmana. Sud će nastaviti pratiti njegovo zdravstveno stanje i osiguravati odgovarajuće uvjete liječenja i komunikacije s obitelji.

H. R.

Strani radnici u Srbiji i Hrvatskoj

Kinezi u Beogradu, Nepalci u Zagrebu

U Srbiji su najbrojniji strani radnici iz Kine, Rusije i Turske. Ruski i kineski radnici uglavnom rade u ruskim i kineskim firmama. U Hrvatskoj iz Bosne i Hercegovine, Nepala i Srbije. Najviše ih je angažiranih u graditeljstvu i turizmu i ugostiteljstvu

Ako ovih ljetnih mjeseci odmarate na Hrvatskom primorju, velika je vjerojatnoća da će vas uslužiti konobar iz Srbije, ako u Zagrebu poručite hranu putem dostave, velika je vjerojatnoća da će vam je donijeti radnik iz Nepala. Ako u Beogradu sjednete u gradski autobus, nije nemoguće da će za volanom biti radnik iz Šri Lanke ili ako prođete pored kakvog gradilišta nemojte se iznenaditi ako na njemu vidite samo radnike iz Kine ili kakve afričke zemlje. I tako je godinama. Tamo gdje nedostaje domaća radna snaga, radna mjesta popunjavaju radnici iz trećih zemalja. U Srbiji ih je prošle godine bilo 80.000. U Hrvatskoj znatno više. Izdano je oko 260.000 radnih dozvola, a procjene su da je stranih radnika u Hrvatskoj bilo oko 135.000.

Država	Ukupan broj radnika	Broj dozvola za strane radnike
Srbija	2,4 milijuna	80.000
Hrvatska	1,7 milijuna	135.000

Jeftina radna snaga ili stvarna potreba?

U Srbiji je ovih dana prašinu podigla izjava da će do kraja godine biti izdano oko 100.000 radnih dozvola za strane radnike iz Gane. To je nakon posjeta šefa diplomacije Srbije **Marka Đurića** Gani javnost čula od ministra vanjskih poslova Gane **Samuela Okudzet Ablakva** na konferenciji za medije nakon razgovora s Đurićem. Iz Ministarstva vanjskih poslova stiglo je odmah pojašnjenje da je 100.000 limit za ukupan broj radnih dozvola za strance za ovu godinu. »Nikakav sporazum o kvotama za izdavanje radnih dozvola za radnu snagu iz Gane nije ni parafiran, ni potpisan. Razgovaralo se, između ostalog, o mogućnostima da u narednom periodu, ako se ukaže potreba i steknu uvjeti, jedan kontingent radnika na domaćem tržištu rada bude angažiran iz Gane. Kao

što je već slučaj s nekoliko drugih država, s kojima Srbija ima takve sporazume«, objavio je na društvenoj mreži X generalni tajnik Ministarstva vanjskih poslova Srbije **Dušan Kozarev**.

Od početka godine Nacionalna služba za zapošljavanje izdala je 52.000 radnih dozvola za strance. U Srbiji je trenutačno najviše stranih radnika iz Kine, Rusije i Turske.

Kako je za RSE izjavila **Jelena Jevtović** iz Unije poslodavaca Srbije, Srbija ima veliku potrebu za stranim radnicima.

»Najkritičniji su sektori graditeljstva, turizma, ugostiteljstva, prometa, mada ih ima i u ostalima, ali ne u tolikoj mjeri. Prema statistikama Nacionalne službe za zapošljavanje, najveći broj stranih radnika dolazi iz Kine, Rusije i Turske, s tim da ruski i kineski radnici uglavnom rade u ruskim i kineskim firmama. Kod domaćih poslodavaca uglavnom rade državljani Turske, Kube, Indije, Nepala i Bangladeša«, kazala je Jevtović.

Iako strani radnici popunjavaju značajan broj radnih mjesta u Srbiji, iako se viđaju na gradilištima, u javnom prijevozu i na drugim mjestima, do točnih podataka koliko ih ima, na koji način i na kojim poslovima su angažirani, dolaze li samostalno ili preko agencija, teško je doći. Strani radnici u Srbiji bili su vijest nekoliko puta, ali su razlog bili uvjeti u kojima ti radnici rade. Najdrastičniji primjer bio je s kraja 2021. godine kada su se i međunarodne institucije zainteresirale za sumnje na eksploataciju više stotina radnika iz Vijetnama, koje je jedan od podizvođača tada angažirao na izgradnji tvornice.

U Srbiji su u veljači 2024. godine stupile na snagu izmjene i dopune Zakona o zapošljavanju stranaca i Zakona o strancima, kojima su pojednostavljene procedure za dobivanje radnih dozvola. Jedinствена dozvola za strance je dokument koji strancima omogućava legalan boravak i rad u Srbiji. Radna dozvola potrebna je bez obzira dolazi li strani državljanin u Srbiju radi zapošljavanja, samozapošljavanja ili specijalizacije. Zahtjev za dozvolu

podnosi se samo elektronički putem zvaničnog državnog portala. Dozvola za boravak i rad može biti izdana na tri godine i na isto to razdoblje može se i produžiti. Dobivanje dozvole omogućava stranom državljaninu rad u Srbiji, ali i otvaranje vlastitog poduzeća.

Azijci nova radna snaga u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je u 2024. godini izdano više od 200.000 dozvola za boravak i rad stranaca. Najveći broj dozvola za boravak je u 2024. godini izdan državljanima Bosne i Hercegovine (38.100), Nepala (35.635), Srbije (28.000), Indije (20.000), Filipina (14.600), Sjeverne Makedonije (nešto manje od 14.000), Bangladeša (13.600), Kosova (8000), Uzbekistana (7.000) i Egipta (nešto manje od 7.000).

Najviše stranih radnika, više od 75.000, bilo je angažirano u graditeljstvu, slijedi turizam i ugostiteljstvo s nešto više od 56.000 stranih radnika, industrija 28.500, promet i veze 16.000 i trgovina skoro 8.000.

U ovoj godini, a prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, do kraja lipnja (što su posljednji objavljeni podaci) izdano je više od 99.000 dozvola za boravak i rad. Za razliku od prošle godine kada je najviše stranaca radilo u građevinarstvu, ove godine prednjači turizam i ugostiteljstvo s 35.500 stranih radnika. Više od 31.500 je produljenih radnih dozvola, a na novo zapošljavanje odnosi se 12.500 radnih dozvola.

Najbrojniji stranci koji rade u Hrvatskoj i dalje su Nepalci, koji su dobili više od 19.000 radnih dozvola, slijedi Bosna i Hercegovina s 18.000 i Srbija s više od 15.000 izdatih radnih dozvola. Značajan broj je Indijaca, Filipinaca, radnica iz Sjeverne Makedonije, Kosova, Egipta, Uzbekistana i Bangladeša. Više od polovine stranih radnika dolazi iz azijskih zemalja.

Kako pokazuju rezultati prvog velikog istraživanja o stranim radnicima u Hrvatskoj koje su proveli Hrvatska udruga poslodavaca i Institut za migracije, kao glavni razlog dolaska u Hrvatsku radnici iz Filipina, Nepala i Indije navode ekonomske razloge, a gotovo 90% sudionika istraživanja izjavilo je da financijski pomaže svojoj obitelji u državama porijekla. Vezano uz planove, 32% namjerava ostati u Hrvatskoj do 5 godina, 23% između 6 i 10 godina, 20% planira ostati do mirovine, a 19% želi ostati u Hrvatskoj do kraja života. Istraživanje je pokazalo kako 55% sudionika planira preseliti svoju obitelj u Hrvatsku.

Od travnja 2025. godine Hrvatska je uvela značajne izmjene u Zakon o strancima. Između ostalog postroženi su uvjeti koje poslodavci moraju ispuniti ako žele zaposliti stranog radnika. Moraju imati hrvatskog državljanina zaposlenog s punim radnim s vremenom u neprekidnom periodu od 12 mjeseci, moraju obavljati ekonomsku djelatnost, imati promet, i ne smiju biti na takozvanoj crnoj listi poslodavaca s neprijavljenim radom.

Z. V.

Afrička kuga i bolest plavog jezika

Šire se u Srbiji i Hrvatskoj

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i poljoprivrede priopćilo je da je blagovremeno reagiralo i poduzelo sve odgovarajuće mjere povodom potvrđenih žarišta afričke kuge svinja. Trenutno je bolest prisutna u Mačvanskom i Zapadnobačkom okrugu, a od početka godine je eutanazirana 1.551 svinja, prenosi Radio-televizija Vojvodine.

»Postoji jedan naziv za ovu bolest, zove se ekonomska bolest. Mnogo jače ekonomije koje su imale susret s ovom bolešću pretrpjele su znatne gubitke kada govorimo o proizvodnji svinja. Mi već osjećamo te gubitke u proizvodnji svinja, bolest je prisutna u izuzetno jakom intenzitetu već treću godinu na teritoriju Republike Srbije i ona izaziva velike gubitke«, rekla je načelnica Odjela veterinarske inspekcije u Upravi za veterinu **Ljiljana Ivancić**.

Na teritoriju Zapadnobačkog okruga dva su zaražena područja – Bogojevo i Sonta. U Bogojevu je Ministarstvo provelo preventivnu depopulaciju na 56 gazdinstava pri čemu su eutanazirane 382 svinje. Afrička kuga javila se i u selu Sonta u Općini Apatin. **Danijela Kozomora** iz regionalnog kriznog centra za RTV je izjavila kako je situacija u Sonti pod kontrolom. Na jednom gazdinstvu se bolest pojavila 21. srpnja, a već 23. srpnja je urađena depopulacija prilikom koje je eutanazirano 185 svinja. Kako kaže, poduzimaju se sve mjere u skladu s rješenjem Ministarstva poljoprivrede kojim je zabranjen promet životinja, okupljanja i sajмова, sva gazdinstva su u obvezi

provođenja jakih biosigurnosnih mjera, postavljaju dezo barijere i prijavljuju eventualna uginuća svom veterinaru.

Afrička kuga svinja širi se na području Osječko-baranjske županije. Novi slučajevi zabilježeni su u selu Jagodnjak, gdje je za eutanaziju predviđeno 1.500 svinja, a novo žarište je Dalj.

»Dana 29. srpnja 2025. Srbija je prijavila čak 51 izbijanje afričke svinjske kuge od čega se velika većina odnosi na izbijanja u Mačvanskom području, također uz obalu Dunava. Dokaz je to pojačane cirkulacije virusa afričke svinjske kuge u tom području što predstavlja ozbiljnu prijetnju za sve uzgoje svinja«, navodi se u priopćenju Hrvatske agencije za poljoprivredu i hranu.

Stoku u Srbiji i Hrvatskoj zahvatila je i bolest plavog jezika. Potvrđena je kod ovaca na dva gospodarstva u Općini Bosilegrad u Srbiji, a prvi slučaj potvrđen je i u

Hrvatskoj kod goveda na području Općine Hrvace u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Hrvatsko Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva izvijestilo je da se radi o serotipu 8, koji je laboratorijski potvrđen molekularnim testiranjem, prenosi portal *agrokub.rs*.

Zbog prisutnosti ovog serotipa u Sloveniji, Italiji, Portugalu, Španjolskoj, Švicarskoj, Sjevernoj Makedoniji i sada Srbiji, očekuje se njegovo daljnje širenje Hrvatskom. Bolest prenose komarci roda *culicoides*, koji virus prenose ubodom. Iako dnevno mogu letjeti do 2 km, vjetrom mogu biti pasivno preneseni i do 700 km.

Bolest plavog jezika je nekontagiozna bolest preživača i ne prenosi se među životinjama kontaktom niti je opasna za ljude. U Hrvatskoj je do sada bio prisutan serotip 4, a serotip 8 sada je po prvi put zabilježen. Zaražene životinje ne smiju se premještati, preporuča se njihova izolacija te provođenje biosigurnosnih mjera i dezinfekcija. Cjepivo protiv serotipa 8 bit će dopušteno kao i za serotip 4.

U Srbiji je zaraženo područje proglašeno u polumjeru od 100 km oko žarišta, a dodatnih 50 km oko te zone proglašeno je ugroženim. Na jugu Srbije, gdje se bolest pojavila, trenutno se nalazi više od 27.500 ovaca i koza. U obje zone uvedene su mjere kontrole i prevencije s ciljem suzbijanja širenja bolesti.

I. U.

Pet grobalja u pograničnim dijelovima južne Mađarske

Šutnja rječitija od traktata

Prvi dojam nakon posjeta grobljima u Kunbaji, Aljmašu, Madarašu, Kaćmaru i Gari je da se stvarnost promijenila do granica potpune asimilacije hrvatskoga i njemačkoga stanovništva. Osim izuzetne uređenosti, groblja u navedenim mjestima posjeduju i križne puteve i kalvarije, te za naše prilike još uvijek neuobičajene kolumabrije, što svjedoči o tome koliko je kremiranje, čak i u seoskim sredinama, postalo »trend«. Posjet grobljima s ove na onu stranu granice otkriva i neka od nestalih ili kod nas posve neuobičajenih prezimena poput Kmetovića, Kriglovića, Fabičovića, Kusulje, Kalčevića...

Granica – ma koliko ju razvijenija društva, napose ona u zapadnoj Europi, nastojala brisati ili bar prikazati kao mjesto spajanja – u svojoj biti nije promijenila suštinu davno ispisane definicije: i dalje je crta koja razdvaja dvije zemlje, države, odnosno upravna područja. Tako je bilo, a tako će – kako stvari stoje – još dugo i ostati.

Posljedice razdvajanja, kada su se preko noći članovi iste familije našle s dvije strane granice, i danas su uočljive na svakom koraku, a kao potvrdu ove teze za ovu smo priliku iskoristili posjet grobljima u pograničnim dijelovima južne Mađarske. Groblja, kao »gradovi mrtvih« – kako ih je pokojni subotički arhitekt mr. **Ante Rudinski** običavao nazivati – najbolji su svjedok o povijesti određenog mjesta i prostora, a njihovi nijemi spomenici rječitiji su od bilo kog dužnosnika koji stvarnost nerijetko želi obojiti toplijim tonovima od one kakva jest. Za ovaj tekst poslužila su nam »svjedočenja« s pet grobalja u pograničnom dijelu Mađarske: Kunbaji, Aljmašu (Bácsalmás), Madarašu (Madaras), Kaćmaru (Katymár) i Gari, plus ranije posjećeno u Čikeriji (Csikéria).

Nijemci i Hrvati »u tragovima« ili pomađareni

Upravo zbog granice, iz Subotice se do Kunbaje najlakše stiže zaobilaznim putem: do graničnog prijelaza Bajmak, pa se onda s ceste za Aljmaš skrene nekih 4-5 kilometara do željenog cilja koji je od prvih salaša u Gornjem Tavankutu udaljen kilometar-dva. Kao što je to u najvećem broju naselja slučaj, i u Kunbaji se groblje nalazi na rubu mjesta, tek nekih 400-500 metara od žičane ograde koju je **Orbánova** vlast postavila kao jasan znak razdvajanja dvije države. Groblje je, iako malo (Kunbaja ima tek nešto više od tisuću i pol stanovnika), ne samo zavidno uređeno nego posjeduje »sadržaje« kojih kod nas u mjestima slične veličine ili nema ili su vremenom nestali. Riječ je o križnom putu i kalvariji, kolumbariju i

zvonu koje podsjeća na ono na Čikeriji za rastjerivanje ledonosnih oblaka, a koje se u Kunbaji koristi prilikom sprovoda. Postaje na križnom putu ujedno su i grobnice svećenika ili obitelji mještana, a sudeći po njihovom izgledu to su mogle biti samo one imućnije, i to najvećim dijelom njemačke. Iako to nije naznačeno, groblje je podijeljeno na dva dijela: stariji i noviji. U starijem se lako dâ uočiti da su Nijemci nekoć u Kunbaji činili ve-

Aljmaš

činu stanovništva, što odaju imena, prezimena i natpisi na njemačkom (najčešće gotica), dok su u novijem dijelu većina Mađari, nerijetko s njemačkim podrijetlom. Što se Hrvata tiče, ima ih u oba dijela, ali u odnosu na Mađare i Nijemce u velikoj manjini (Kulunčić, Tikvicki, Poljaković, Šišković, Čakić, Zelić, Ifković, Šimonković, Benković...).

Posve druga slika je na groblju u Aljmašu, gdje su spomenuta tri naroda (u prošlosti) bila podjednako zastupljena. Tako je, naravno, posve normalno naići na grobnice s natpisima umrlih, čije i ime i prezime nedvosmisleno upućuju na hrvatsko podrijetlo, poput Prikidanovića, Rudića, Kvale, Bedića, Petrekanića, Maleševića, Tumbasa, Vidakovića, Petrića, Jagića, Vizina, Mamužića, Pletikosića, Mandića, Babičkovića, Lovrića, Bedžule, Vuića, Pijukovića, Kovačića, Vukovića, Davčika, Stipića, Jurića, Antunovića, Muića, Pančića, Balažića... Budući da je Aljmaš od nabrojanih posjećenih mjesta najveće, i groblje je tako, kao i broj urni koje se nalaze na lijepo uređenom kolumbariju, većem i od onog u subotičkom Bajskom groblju.

Groblje u Madarašu također je zanimljivo na svoj način: do ulaska s glavne ceste treba proći neku vrstu

»predgroblja«, u travom obraslu zapuštenu površinu, popunjenu starim križevima koji, ako se pozornije zagleda, otkriva da su Nijemci i u ovom mjestu s oko današnjih 2.500 stanovnika nekoć činili ogromnu većinu. Dode li se konačno do uređenog dijela groblja, dobija se slika današnje etničke strukture ovog mjesta nedaleko granice prema Bajmaku: Mađari (mnogi s etničkim njemačkim podrijetlom) čine većinu, a Hrvata se, kao i u Kunbaji, može naći tek »u tragovima«. Pa ipak, i pored razmjerne malobrojnosti, zanimljiva su prezimena koja su se kod nas (u Subotici) uglavnom vremenom izgubila ili ih uopće nije bilo: Benković, Borić, Balić, Vanković (što je vjerojatno greškom seoskog matičara, a zatim i kamenoklesaća prezime Ivanković), Kriglović, Kmetović, Vlašić, ali i Mamužić i Milanković, primjerice. Osim navedenog, na madaraškom groblju ne može se a ne primijetiti funkcionalan kopani bunar (poprilično dubok), pokriven crijepom i s *ajtovom* (okruglo drvo na koje je namotan lanac, a na njega vjedro koje se spušta u vodu) koji služi posjetiteljima da izvuku vodu. Također, groblje ima kolumbarij, a na njegovom ulazu dočekuju vas nekadašnja seljačka kola za prijevoz lijesa, pokrivena da ne propadaju zbog vremenskih prilika.

Hrvati, »stari i novi«

Na svega pet-šest kilometara dalje, otprilike paralelno s Aleksom Šantićem, opet posve drugačija slika: da bi se iz Madaraša ušlo u Kačmar mora se proći Subotičkom ulicom, čiji je natpis na mađarskom, hrvatskom i njemačkom. Iako mjesto koje danas nema niti dvije tisuće stanovnika, Kačmar ima tri groblja: Glavno, Reformatsko i Bunjevačko. Kao najreprezentativnije, uzeli smo Glavno, gdje je rezultat opet bio zanimljiv. Da bi se u njega ušlo, mora se proći kraj križnog puta, a s desne strane nalazi se veliki kolumbarij koji je urnama popunjen tek oko jedne četvrtine, i to kod kalvarije. Ali, broj pokojnika hrvatskog podrijetla nedvosmisleno govori o tome tko je nekoć u ovom mjestu činio većinu. O tome svjedoče prezimena Petreš, Zorić, Mamužić, Pančić, Fabičović, Vidović, Vuić, Šimić, Tamašković, Poljaković, Jagić, Krekić, Vacić, Marjanović, Muić, Mandić, Jelašić, Matoš, Vujkov, Alaga, Jerković, Gunić, Nakić, Poljak, Šibalin, Batinkov, Evetović, Šaić, Juraković, Mondović, Kubatov, Patarica, Milankov, Petrekanić, Probosčević, Zelić, Bedeković, Blesić, Dujmov, Tumbas, Miljački...

Još niže, na 10-12 kilometara od Kačmara i svega nekoliko od Ridice, nalazi se Gara. Već na samom ulazu iz tog pravca s lijeve strane dočekuje vas groblje, ali vjerojatno također reformatsko. Tek stotinjak metara dalje, na ulazu u mjesno groblje stoji natpis na mađarskom da se *Pogrebno* (poduzeće) u Gari nalazi u Bunjevačkoj ulici. A na groblju u Gari, kao i u Kunbaji: spomenici govore o nekoć po broju dominantnoj kategoriji stanovništva: Gojtan, Ševarac, Šibalin, Ostrogonac, Gugan, Ispanović, Kubatov, Petreš, Komesar, Pančić, Aladžić, Raić, Matoš, Rapić, Zorić, Dujmov, Jasenović, Diteljan, Babić, Patarčić, Karagić, Pletikosić, Peštalić, Garić, Kričković, Zom-

Madaraš

Kačmar

borčević, Carić, Žniderčić, Švraka, Mitić, Milašin, Kusulja, Bedeković, Opalički, Kalčević, Asić, Bedić, Šokac, Grgić, Miljački, Dujmović, Antalović... svjedoče o blizini Šokadije i njihovoj izmiješanosti s bunjevačkim Hrvatima. Ipak, najveću zanimljivost ovoga groblja čine dva velika polukružna dijela u kojima se jedan do drugoga nalaze brojni spomenici (prvi dio je pretežito s hrvatskim imenima i prezimenima, a drugi, veći, s njemačkim). Po tumačenju jednog od suputnika, koje nam je djelovalo najlogičnije, riječ je o grobnicama o kojima više nema tko brinuti, pa da se ne bace u »stari kamen« za njih je odvojeno posebno mjesto.

Kako su glad, a napose *kani-kula* (nesnosna vrućina) učinili svoje, obilazak groblja u mađarskom dijelu Bajskog trokuta ovoga puta ostao je bez posjeta Bikiću (Bácsbokod), Baskutu (Vaskút), Baji, Čavolju (Csávoly), Gornjem Svetom Ivanu (Felsőszentiván), Miljkutu (Mélykút), Tompi i Kelebi-ji, ali i ona koja smo posjetili daju dovoljno materijala za neke od logičnih zaključaka. Kao prvo, ime-

na i prezimena pokojnika na pobrojanim grobljima jasno govore o tome što je i uolikoj mjeri učinila asimilacija, na štetu i Hrvata i Nijemaca i, naravno, u korist Mađara. Naime, sporadični nazivi ulica, trojezični natpisi na ulaze u mjesta ili pak na mjesnim lokalnim samoupravama ili »kudovima« više govore o prošlosti negoli o sadašnjosti, jer nedostaje najbitniji element u ovom mozaiku multietničnosti: živi jezik, budući da se on u komunikaciji sveo isključivo na mađarski, a prema riječima mještana tek rijetki znaju ili razumiju jezik svojih (nemađarskih) predaka. Tome u prilog govori i sadašnja struktura stanovništva, koja se u ogromnoj većini (od 80 do 90 posto) na popisima izjašnjava kao Mađari. Drugim riječima, vrijeme i ranije društvene prilike i te kako su odradili svoje: od etničkih Hrvata (ili Nijemaca) njihovi potomci najvećim su dijelom postali »politički Mađari«. Ovaj zaključak nameće se već i na samim grobljima: hrvatska imena i prezimena u većini su (napose u Kunbaji i Mađarašu) ispisani mađarskom ortografijom (»cs«, »ch« i »ty« namjesto »ć«, »sz« namjesto »s« i »s« namjesto »š«), imena su najčešće s hrvatskog prevedena na mađarski (János namjesto Ivan, István namjesto Stipan, Antal namjesto Antun itd.), kao i osnovni podaci o umrlima. Pa ipak, a to posebno vrijedi za groblja u Aljmašu i poglavito u Kačmaru i Gari, nije mali broj grobova i starijih i novijih koji koriste hrvatsku varijantu latinice, ali gotovo po pravilu ekavicu. Tek se na starim grobnicama, opet »u naznakama«, mogu naći tragovi hrvatskog jezika poput naziva mjeseci rođenja ili smrti (prosinac, veljača...) ili pak izvorna ikavica, uključujući i lokalne varijante standardnih imena (Vranje namjesto Franjo). Konačno, noviji primjeri čuvanja izvornih imena i prezimena na grobovima umrlih prije nekoliko ili dvadesetak godina unazad svjedoče i o tome da desetak posto Hrvata na popisima stanovništva to i dalje žele ostati.

Na kraju, namjesto konačnog zaključka: budete li i sami išli na tu stranu, zaustavite se ako vidite groblje. Zacijelo ćete otkriti još nešto što u ovom tekstu nema.

Zlatko Romić

Gara

Dr. sc. Milanko Šekler, virusolog i mikrobiolog

Afrička kuga svinja prijetnja za male proizvođače

FOTO: Privatna arhiva

Radi se na cjepivu, ali to je težak posao. Prva zanimljiva činjenica o virusu afričke kuge svinja jeste da je on jedini predstavnik te familije, roda i vrste virusa koji zaražava životinje. U Srbiji se virus afričke kuge svinja pojavio 2019. godine u Mladenovcu. Do sada je ubijeno 70 do 80.000, sada možda i 100.000 svinja

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Afrička kuga svinja trenutačno je velika briga za odgajivače svinja u zapadnom dijelu Bačke i Mačvi. Iste probleme imaju i svinjogojci u Slavoniji i Baranji. Afrička kuga svinja u Srbiju je stigla 2019. godine. S obzirom na otpornost virusa, na činjenicu da nema cjepiva, od tada postoji stalna opasnost da na nekom području bukne žarište.

O tome za *Hrvatsku riječ* govori dr. sc. **Milanko Šekler**, virusolog i mikrobiolog.

► **Prema posljednjim podacima Uprave za veterinu u Srbiji je trenutno u dva okruga aktivna afrička kuga svinja. Znači li to da afrička kuga svinja stalno postoji kao latentna opasnost i što je razlog da od te latentne opasnosti krene zaraza?**

Nema tu nekog posebnog razloga. Takva je priroda virusa. U zemljama u koje uđe potreban je mukotrpan rad i desetljeća da bi virus bio iskorijenjen, kao što je bio slučaj u Portugalu i Španjolskoj koje su prve bile na udaru, s obzirom na to da bolest potječe iz Afrike kao što joj i samo

ime kaže. Virus kada uđe u zemlju, ili je vidljiv ili nevidljiv, vrlo je otporan i potrebno je ponekad i nekoliko mjeseci, pa i godina da se klinički manifestira, a da u međuvremenu nema nijedan slučaj. Tako da je vrlo nezahvalan za iskorjenjivanje i suzbijanje upravo zbog tih osobina.

► **Znači li to onda da virus negdje postoji, ali nije aktivan, nije prešao na domaće ili divlje svinje?**

Virus je dvolančani DNK virus. Vrlo je specifične prirode. Na niske temperature je veoma otporan, što znači da na temperaturama hladnjaka ili zamrzivača može ostati, rekao bih, jezivo dugo infektivan i živ i spreman da inficira neku svinju. Dakle, ako smo zaklali svinju koja je bila inficirana ovim virusom, ali bez izraženih znakova bolesti jer je bila u periodu inkubacije (to jest u onom periodu vremena koje mora proteći od momenta inficiranja životinje virusom do pojave prvih znakova bolesti, a koje najčešće traje od četiri do 19 dana), onda čuvanjem takvog sirovog mesa u zamrzivaču čuvamo i virus afričke kuge svinja, ili ako smo napravili kobasice (samo malo prosušene i

sirove za prženje i roštilj), također čuvamo i u njima virus afričke kuge svinja, i ako nakon što smo mi jeli i ostatke hrane nehaijno bacili svojim svinjama, sa sigurnošću ćemo ih zaraziti ovim virusom i izazvati pojavu bolesti.

Da bih Vam ilustrirao fantastičnu otpornost ovog čudnog virusa, nabrojat ću Vam samo neke podatke iz stručne i znanstvene literature koja se bavila dužinom preživljavanja ovog virusa u različitim uvjetima i sredinama. Virus afričke kuge svinja može preživjeti u krvi na temperaturi od -20°C više od šest godina! U zaleđenoj slezini, na -20°C , više od dvije godine! U koštanoj srži ili u kostima divlje svinje koja je recimo uginula negdje u šumi, i ako je temperatura bila niža od $+6$ do $+8^{\circ}\text{C}$, ovaj virus preživi više od šest mjeseci! U sirovom mesu zaleđenom na -20°C (u zamrzivaču) preživi više od dvije godine! U izmetu oboljele svinje, na temperaturi od $+4^{\circ}\text{C}$, virus preživi 159 dana ili skoro pet i pol mjeseci, odnosno, rekli bismo može prezimiti u izmetu i krenuti da zaražava svinje na proljeće! U mokraći bolesne svinje, na $+4^{\circ}\text{C}$ preživi više od dva mjeseca.

U ostacima hrane koju su jele bolesne svinje (ostaci koncentrata), na temperaturi od $+4^{\circ}\text{C}$, više od dva mjeseca može preživjeti.

Na raznim vrstama zemljišta, vlažnom, pjeskovitom ili ilovači, najmanje nekoliko tjedana dokazano može preživjeti, a vjerojatno i duže! Može u krpeljima opstati i prenositi se, ali srećom samo u jednoj vrsti krpelja, tako da krpelji kao vektori prenošenja bolesti kod nas nisu toliko opasni.

Dakle, ovi podaci objašnjavaju zašto se ovaj virus lako širi i prenosi nesavjesnim ponašanjem ljudi, odnosno odgajivača svinja, ali se isto može prenijeti i prilikom transporta između farmi, transporta koncentrata, nepažnjom veterinaru, ili nepažnjom bilo koje osobe koja se nađe na zaraženoj farmi svinja ili njenoj blizini.

Otpornost ovog virusa, prirodne osobine jesu »krive« za opstajanje ove bolesti.

► **Pomenuli ste Portugal i Španjolsku koje su u Europi bile prve na udaru afričke kuge svinja. Kada je virus stigao na tlo Europe i kada u Srbiju?**

Virus je detektiran kod svih vrsta divljih svinja u Africi, a posebno je čest kod bradavičave svinje. Kod tih vrsta životinja ovaj virus više i ne izaziva često bolest, jer je s vremenom došlo do obostranog prilagođavanja (i divlje svinje su se prilagodile virusu i virus njima, ali je taj proces trajao desetljećima, a vjerojatnije stoljećima). Tako su one postale rezervoar virusa afričke kuge svinja odakle se isti širi povremeno na domaće svinje koje su na virus jako osjetljive dovodeći do velikog postotka obolijevanja i smrtnosti koja dostiže i 100%!

Ovaj virus je već pedesetih i šezdesetih godina XX. stoljeća povremeno napuštao afrički kontinent i pravio »izlete« u Španjolsku i Italiju, ali povremeno (mislim osamdesetih godina) je stizao i sve do Nizozemske, Francuske i Belgije, nanoseći ogromne štete svinjogojstvu. Svaki put je provođenjem oštih i discipliniranih mjera virus s uspjehom iskorijenjen. Jedino gdje virus afričke kuge svinja

uporno opstaje već više od pol stoljeća je talijanski otok Sardinija. Razloga za to je mnogo, a jedan od važnih je prisustvo velike populacije divljih svinja, ali i način uzgoja domaćih svinja (slobodno puštene u šumama).

Zaraza koja je sada aktualna u Europi, pa i Srbiji neočekivano je došla s istoka. Znači uopće nije došla iz Afrike, već se bolest 2007. godine misteriozno pojavila u Gruziji. Istočno od Gruzije su sve muslimanske zemlje, a bolest je morala od negdje doći i ustanovljeno je da je put prijenosa išao od jednog gruzijskog broda koji je putovao oko Afrike i koji je nabavljao hranu u afričkim lukama. Kuhar je sačuvao ostatke hrane kao pomije za svoje svinje. Njegove svinje su se zarazile, a kako su bile puštene i u kontaktu s divljim svinjama, virus je uspješno prešao na divlje svinje, preko divljih svinja prešao je preko Kavkaza, ušao u Rusiju i odatle se širio prema Kini i Europi. To su tisuće kilometara.

U Rusiji je napravio pustoš. Za svega sedam godina, odnosno 2014. godine stigao je na granicu istočnoeuropskih zemalja. Trebalo je dosta vremena da odatle pređe na Njemačku, Češku, Mađarsku. U Srbiji se virus afričke kuge svinja pojavio 2019. godine u Mladenovcu. Krenulo je iz populacije domaćih svinja.

U europskim zemljama u kojima je prisutan virus afričke kuge svinja nije iskorijenjen.

► **Od te 2019. kada se afrička kuga svinja pojavila u Srbiji, koliko je bilo epidemija?**

Da, virus se u Srbiji pojavio 2019. godine, tavorio je pa se 2020. pojavio kod divljih svinja u istočnoj Srbiji, onda 2021. na području Leskovca i Pirota kod divljih svinja uglavnom. Buknulo je 2023. godine kod domaćih svinja, uhvatio se virus terena gdje je velika populacija domaćih svinja kao što je Mačva. Sada su zahvaćena područja Podunavskog, Mačvanskog i Zapadnobačkog okruga. Od 2023. do 2024. godine 70 do 80.000 svinja je ubijeno. Sada smo vjerojatno prešli brojku do 100.000 ubijenih svinja.

► **Ubijaju se samo zaražene svinje ili se na zaraženom području ubija sva populacija?**

Radi se procjena koliko su svinje bile u neposrednom kontaktu sa zaraženim životinjama. Ako postoji vjerojatnoća, uklanjanje se i takve svinje. Postoji pravilnik koji to regulira. Epizootiolozi su ti koji rade procjenu. To je bolest s kojom se mora živjeti i gdje će, nažalost, nastradati oni siromašni, mali proizvođači, koji svinje gaje za svoje potrebe. Tako se desilo u mnogim zemljama istočne Europe i u Rusiji. Ostale su samo velike, moderne farme sa suvremenim biosigurnosnim mjerama. U maloj proizvodnji vrlo su rijetki proizvođači koji mogu primjenjivati takve mjere.

U Europi još nije tako strašno, ali 2018. godine, kada je afrička kuga svinja ušla u Kinu, sa 700 milijuna broj svinja je pao na 500 milijuna. Broj krmača pao je s 30 milijuna na 15 milijuna.

BDP Kine, koja je jedna od najjačih gospodarstava svijeta, pao je za 1 posto zbog afričke kuge svinja. Kina je inače i najveći potrošač, proizvođač i najveći uvoznik svi-

nja i svinjskog mesa. Zbog drastičnih gubitaka u Kini, na svjetskom tržištu skočila je cijena svinjskog mesa.

► **Koji su simptomi na zaraženim životinjama?**

Upravo veliki i širok spektar mogućih kliničkih znakova bolesti kod zaraženih svinja može predstavljati veliku prepreku u pravovremenom otkrivanju bolesnih grla i provođenju propisanih mjera. Bolest se može pojaviti i bez ikakvih vidljivih kliničkih simptoma, gdje samo zateknemo svinju iznenada uginulu. U drugim slučajevima životinja gubi apetit, ne jede, potištena je, nerado ustaje, ima temperaturu tijela od 40,5°C pa do 42°C. Poslije nekoliko dana, kod životinje se obično mogu primijetiti krvarenja ili jako crvenilo po koži (najčešće po ušima, njušci, repu, nogama, po stomaku i bočnim stranama trupa). Kod bolesnih životinja se javlja često i proljev (često i krvav), iznenadni pobačaj, nesigurnost u hodu, odnosno zanošenje zadnjeg dijela tela, povraćanje, otežano disanje, kašljanje, iscjedak oko očiju itd.

kakve promjene zdravstvenog stanja odmah o tome obavijestiti svog ordinirajućeg veterinara. Jedan od najvažnijih faktora u suzbijanju ovakvih zaraza je zapravo vrijeme, i svaka brza dijagnostika i brzo uklanjanje bolesnih životinja najefikasnije zaustavlja njeno dalje širenje.

► **Smrtnost je 100-postotna?**

Nije. Bilo bi najbolje da jeste. Kada je takva smrtnost nemate nikakvu dilemu. Sada vrlo često proizvođači kažu – ma nije to afrička kuga, svinje su meni bile dobro do prekjučer. Jednostavno nitko ne želi odmah povjerovati da je ušla bolest zbog koje cijela farma treba biti uništena. Mada nema razloga za to. Država plaća sve ubijene i uginule svinje i to je osnova za suzbijanje ove bolesti. Da vi ljudima brzo platite štetu da bi se oni ponovno brzo mogli vratiti toj proizvodnji ako žele i da nemaju motiv kriti pojavu zaraze na svojim gospodarstvima. Ako se svinje ubiju a ne plate ili plate vrlo malo, onda će ljudi kriti zarazu ili zaražene svinje zaklati, prodati meso i tako

širiti zarazu dalje. Da ne bi došlo do toga osnova je brza i pravična naknada.

► **Svinje obolijevaju i stradaju a glavni prenositelji su ljudi?**

Jeste, glavni prenositelji ove bolesti su ljudi. Nekontrolirano kretanje, ulaganje u zaražena dvorišta, nepresvlačenje, nepridržavanje biosigurnosnih mjera, načini su prenošenja zaraze.

► **Sada kada postoje aktivna žarišta i kada znamo kako su laki načini za prenošenje virusa, što bi odgajivači trebali poduzeti da zaraza ne uđe u njihove objekte?**

Prije svega, odgovorni odgajivač svinja mora znati da svinje u ovom trenutku ne smiju biti puštene u dvorištu, jer je rizik od zaražavanja u tim uvjetima više-

struko veći. Dakle svinje moraju biti zatvorene u objektu koji osigurava potpuno sprječavanje kontakta svinja s drugim svinjama iz susjedstva ili divljim svinjama. Također, treba se zabraniti ulazak svakome (i gostima i članovima obitelji koji ne sudjeluju u gajenju svinja) u onaj dio dvorišta (takozvani ekonomski dio) u kome se nalazi svinjac. Ako je neophodan ulazak nekoga od članova obitelji ili odgajivača svinja u taj dio dvorišta, onda se mora obvezno koristiti dezinfekcijska barijera u koju će osoba morati ugaziti i dezinficirati svoju obuću, i to svaki put kada tamo ulazi. Dezinfekcijska barijera se obično pravi od spužve debele oko 5 cm koja se stavi u nekakvo korito ili lavor ili poklopac od šporeta i natopi s dvopostotnim rastvorom masne ili kaustične sode (natrij hidroksid), ili nekim drugim dezinficijensom koji se priprema prema uputstvu proizvođača. Osobno sam više pristalica toga da se kao dezinfekcijska barijera koristi

FOTO: Nova TV

I na kraju, bolest se može javiti u kroničnom obliku, kada su jedini simptomi gubitak tjelesne težine (mršavljenje), povremena temperatura tijela koja brzo prolazi sama od sebe, nekrotične rane na koži u obliku čireva koje teško zarastaju, pojava otoka zglobova na nogama, povremeno kašljanje, pri čemu ove kronično oboljele životinje mogu živjeti mjesecima ili čak i godinama, i za sve to vrijeme izlučivati virus afričke kuge svinja kojim se zaražavaju ostale zdrave svinje!

Ovakvo šarenilo simptoma može praviti probleme u dijagnostici bolesti, ali samo u samom početku pojave prvih slučajeva bolesti kod svinja na nekom području. Već nakon laboratorijske potvrde prisustva ove bolesti u nekom mjestu, veterinarska služba gotovo rutinski otkriva nove slučajeve. Mislim da ne trebam posebno naglašavati kako vlasnici životinja moraju s pojačanom pažnjom pratiti zdravstveno stanje svojih životinja i s pojavom bilo

dublje korito ili lavor u koji je sipan pripremljen rastvor dezinficijensa i to u količini koja osigurava njegovu dubinu od najmanje oko 10 cm visine, a koristi se tako da osoba mora ugaziti u taj rastvor. Kod svinja treba da ide samo jedna, unaprijed određena osoba, koja se nakon svakodnevnog opisanog obveznog prolaska kroz dezinfekcijsku barijeru obvezno presvlači i ulazi kod svinja uvijek u istoj radnoj odjeći koja se ne iznosi iz prostorije za presvlačenje i svinjca, osim kada se ta odjeća nosi na pranje.

Svinje nikada ne hraniti nikakvim ostacima hrane koji su podrijetlom izvan gospodarstva gdje se gaje svinje. A ako su ostaci hrane podrijetla s gospodarstva odgajivača (ostaci ručka odnosno obroka), onda ih obvezno prije davanja svinjama prokuhati tako da ključaju najmanje sat vremena uz miješanje. Mislim na hranu koja u svom sastavu ima dijelove koji sadrže meso svinja. Naravno, ni kora od lubenice neće biti sigurna za ishranu domaćih svinja ako potječe s njeve koju često posjećuju divlje svinje ili domaće svinje od nekog susjeda, koje mogu biti bolesne! Dakle, svaki vlasnik svinja mora biti svjestan svih mogućih rizika, i sam odlučivati i donositi odluke o potencijalnim rizicima i zaštititi.

U dio dvorišta sa svinjcem (a ako mene pitate ne primati ga ni u ostatak dvorišta, pa ni u kuću ako svraća direktno iz lova!), nikada ne dozvoljavati ulazak ljudi koji se bave lovom, čak i kada su se prethodno presvukli i preobukli kod svoje kuće. Nipošto ne konzumirati meso divljih svinja ili kobasice, ako ostaci te hrane mogu završiti kod vaših svinja u svinjcu.

Ako traktor ili kamion dovozi koncentrat ili kukuruz ili nešto drugo za ishranu vaših svinja, vozilu ne dozvoliti da ulazi u dvorište prije nego što se kompletno ne naprskaju rastvorom za dezinfekciju sve gume. Kada unosite koncentrat u svinjac, obavezno dezinficirati i kotač ručnih kolica.

Rastvor dezinficijensa mijenjati čim se zaprlja, ili nakon nekoliko dana (rastvor natrij hidroksida ili masne kautične sode) ili u skladu s uputom proizvođača dezinficijensa koji koristite. Na svakih sedam dana naprskati rastvorom dezinficijensa sve glavne staze kojima se krećete do svinjca, kao i pretprostor ispred svinjca, ali i prostor u svinjcu kojim se krećete vi a ne svinje.

Ne dozvoljavati ni članovima obitelji koji su se kretali po selu ili po susjedstvu gdje ima svinja da nakon povratka kući ulaze u svinjac ako se nisu presvukli i koristili dezinfekcijsku barijeru.

Vršiti redovno trovanje glodara i insekata (prije svega muha) neposredno oko svinjca. Ne nabavljati svinje od preprodavaca, odnosno svinje koje nemaju svu zakonom propisanu dokumentaciju i uvjerenja. Nabavljati ih uvijek od pouzdanog i odgovornog odgajivača svinja.

► **U svinjogojstvu proizvodnja se brzo obnavlja. Nije ciklus dug kao recimo kod muznih krava. No, koliko ugroza od pojave afričke kuge svinja može utjecati na smanjenje broja svinja u tovu, priplodnih krmača?**

Dobro ste razumjeli problem. Ostat će samo veliki, dok će mali izaći iz te proizvodnje, jer će im ulaganja neophodna za stvaranje uvjeta u kojima će moći bolje kontrolirati ulaz i izlaz s farme, čiste i prljave putove, gdje to neće biti neki priručni svinjac gdje slijeću golubovi i ulaze psi i mačke, biti velika. Moraju proizvođači donijeti odluku hoće li se ozbiljno baviti tom proizvodnjom ili ne. Ako se žele ozbiljno baviti moraju biti spremni uložiti u sigurnost svojih objekata. Znači kada dobiju isplatu štete trebaju dobro razmisliti što će i kako dalje.

► **Postoji li cjepivo za afričku kugu svinja? Radi li se na njemu?**

Radi se na cjepivu, ali to je težak posao. Prva zanimljiva činjenica o virusu afričke kuge svinja jeste da je on jedini predstavnik te familije, roda i vrste virusa koji zaražava životinje. Dakle, radi se o virusu koji pripada dvolančanim DNK virusima, a pored toga ovaj virus ima i vrlo neobičnu građu jer ima čak trostruki omotač (vanjski omotač, kapsid ili srednji omotač i unutarnju membranu), što ga dodatno čini još otpornijim u vanjskoj sredini. Dakle, sama po sebi otporna dvolančana DNK nukleinske kiseline, koja je uvijena u opisani trostruki omotač čini ovaj virus jako otpornim i na vrlo visoke temperature vanjske sredine, i na niske temperature, a svako dodatno prisustvo organskih materija (virus se rijetko nađe sam u vanjskoj sredini, već je uvijek u krvi, izmetu, mokraći, slini, povraćenim dijelovima hrane iz želudca, dijelovima sluzi, tkiva, gnoja itd), čini da virus afričke kuge svinja može opstati u vanjskoj sredini nevjerovatno dugo.

Veličina ovog virusa je po svim parametrima ogromna, i on ima čak 180.000 nukleotidnih parova, odnosno njegov genom je zaista ogroman. Tako ogroman genom, sasvim očekivano, kontrolira i sintezu velikog broja proteina i gradivnih elemenata virusa, što ga čini vrlo kompleksnim i nevjerovatno teškim za pravljenje cjepiva. Taj posao se pokušava već desetljećima, ali se priroda i građa virusa tome oštro opiru, kao što se, na primjer, virus SIDE opire proizvodnji cjepiva ili je još bolji primjer virus herpesa. Dakle osobine virusa su takve da je vrlo teško da se proizvede kvalitetno cjepivo koje bi davalo kvalitetnu zaštitu. Dok nisu zahvaćene europske zemlje nije se toliko radilo na cjepivu, sada se ulažu velika sredstva, ispitivanja se rade u mnogim zemljama. Dva-tri vijetnamska cjepiva su možda kandidati za najbolja cjepiva.

► **Odakle Vijetnam da ima uspješnu znanost makar po pitanju zdravlja svinja?**

Američke kompanije otvorile su svoje kćerke firme u Vijetnamu jer ima puno svinja, ali ima i afričke kuge svinja. Amerika nema afričku kugu svinja i ne može raditi s tim virusom u svojoj zemlji, jer bilo kakvi eksperimenti s pravim virusom nose rizik da virus pobjegne i zarazi i to područje. Smislili su da Vijetnam bude njihov partner i onda tamo američka i vijetnamska znanost rade na cjepivu. Dakle, iako su kompanije koje rade na cjepivu zvanično vijetnamske, iza se krije američki kapital. Po nekim posljednjim radovima koje sam čitao ima nekih koja imaju šanse biti prva cjepiva koja će se moći koristiti.

Mišo Gusić, profesor likovne kulture i kipar

Od Sombora do Cernika

Životni put ga je vodio od Sombora (Stanišića), preko Novog Sada, do Rijeke i Splita, a danas živi i radi u slavonskom mjestu Cernik. Osim skulptura radi i slike, a želja mu je, kaže, imati samostalnu izložbu u rodnom gradu

Profesor likovnog odgoja i kipar **Mišo Gusić** danas živi i stvara u Cerniku (Hrvatska), a rođen je i odrastao u Somboru (Stanišiću), što ga je i opredijelilo za sugovornika u rubrici *Naši po svijetu*. Priča o njemu priča je o upornosti i vjeri u dobro i kako sam kaže, spaja dva mora – nepostojeće Panonsko i postojeće Jadransko. No, krenimo redom.

»Roditelji su mi došli u Vojvodinu iz dalmatinske Zagore nakon Drugog svjetskog rata. Ljeta sam provodio kod baba i djedova u Riđici i Sinju. Oba djeda su imala konje, što je ostavilo traga na mene da te životinje kasnije budu motiv u mojim likovnim djelima«, prisjeća se Gusić na početku razgovora.

Umjetničke vode

Svoju sklonost kreativnosti naš je sugovornik počeo razvijati već u mladosti kao glazbenik (bubnjar) i mladić sklon likovnom izričaju. Stoga ne čudi da je upisao poznatu srednju školu za dizajn *Bogdan Šuput* u Novom Sadu.

»Bila je to vrlo moderna škola za ono vrijeme, učili smo dizajn, bavili se stripom... Završni rad mi je bio oblikovanje knjige *Šuma striborova*. Puno zanimljivih kolega sam upoznao tamo«, prisjeća se Mišo.

Nakon srednje škole pokušao je upisati Akademiju umjetnosti u Novom Sadu, ali nije uspio. No, upisuje Pedagoški fakultet (danas Akademija primijenjenih umjetnosti) u Rijeci, smjer za likovnu umjetnost. Bilo je to 1986. godine a mentor mu je bio profesor, poznati kipar, **Josip Diminić**. Uslijed različitih okolnosti tu je školu završio već u zrelih godinama, 2006. godine.

»Za prijemni me je spremio akademski slikar **Ivan Gundić Ćiso – Dalmata**, čije ime danas nosi likovna kolonija u Stanišiću. On je bio prvi susjed moje bake u Riđici i dobar prijatelj mogeg ujaka. I ja danas spremam učenike za likovnu akademiju, besplatno jer je i mene Ćiso tako spremao. Inače, na akademiji je bila jedna profesorica koja je namjerno 'rušila' nas s umjetničkog smjera, te je to utjecalo da tako dugo studiram. No, eto pokazao sam

kako nikad nije kasno, ako se nešto istinski želi. Tu su bile i životne okolnosti jer sam u međuvremenu postao obiteljski čovjek, suprugu **Sanelu** sam upoznao tijekom studija u Rijeci«, priča Gusić prisjećajući se i kako je u sklopu kiparske obuke u Vrsaru izradio skulpturu od kamena. Ta skulptura je i danas tamo.

Pedagoški rad

U međuvremenu životni put ga je dalje vodio u Split, gdje je radio različite poslove: od podopolagača, magacionera, dizajnera u jednoj zlatari... Dvije je godine bio i u dalekoj Norveškoj. Ipak, skrasio se u Cerniku, malom mjestu pokraj Nove Gradiške, gdje od 2005. radi kao nastavnik likovnog odgoja. Tu je podigao i kuću za svoju obitelj. Radi u dvije osnovne škole: *Matija Gubec* u Cerniku (koja surađuje s istoimenom školom u Tavankutu) i *Ante Starčević* u Rešetarima.

»U pedagoškom radu sam se baš pronašao. Vodim i radionicu lončarstva, imamo tu peć i stroj za preradu gli-

ne. Naš rad snimala je i Hrvatska radiotelevizija. Izradili smo jedne godine i najbolji hrvatski suvenir, ta se nagrada dodjeljuje u Opatiji. Rad su napravili učenici 6. i 7. razreda u tehnici gline«, navodi naš sugovornik.

Skulpture i slike

Za umjetnički rad, kako kaže, nije imao puno vremena: trebalo se raditi i podizati obitelj s troje djece (**Mirna, Dunja i Borna**). Jedna od njih, Mirna, krenula je očevim stopama te završila likovnu akademiju u Rijeci.

»Za stvaralaštvo tek u novije vrijeme imam vremena, imam tu u Cerniku i dobre uvjete za to. Radim skulpture u keramici, metalu i kamenu. Čest motiv su mi konji, oni su za mene simbol nečega što je više od svakodnevnog života, poput umjetnosti. Na slikama, koje radim u tehnici

akrila a ranije i u ulju, su pannonški motivi ali i alkari, budući da sam obiteljski vezan za Sinj. Kao student posjećivao sam izložbe velikih umjetnika, bio nekoliko puta u Veneciji. U umjetnosti volim klasične, vječne vrijednosti. Izlagao sam na skupnim izložbama, a želja mi je imati samostalnu izložbu u Somboru. Tu sam ranije izlagao na *Likovnoj jeseni*, skupa s kćerik«, kaže Gusić.

Bavi se i heraldikom, proučavanjem i izradom grbova. Gusići su jedno od dvanaest starohrvatskih plemena čiji su starješine imali značajnu ulogu u srednjovjekovnoj hrvatskoj državi.

»Porodica iz koje potječem, koja je pripadala plemstvu, prva je imala grafički prikaz svojega grba. Sudjelovali su u poznatoj Krbavskoj bitci krajem 15. stoljeća«, dodaje naš sugovornik.

Rock glazba

Kako smo već ranije naveli, Kusić se bavio i glazbom, svirajući bubnjeve u somborskim rock bendovima (Visoki napon, Baltazar, Zildjian's). Radio je i dizajn omota, plakata i scenografije za te bendove. Bend Visoki napon se, po uzoru na Atomsko sklonište, bavio antiratnim temama i ekološkim porukama. U jednom od bendova stvarali su i pod utjecajem reggae žanra.

»Bili su to autorski bendovi, svirali smo, družili se. Teško je tada bilo probiti se kada dolaziš iz provincije, doći do studija i slično. Lijepo me uspomene vežu za to vrijeme. I danas mi je glazba važna, sviram u gradskom limenom orkestru. U kontaktu sam i s kolegama muzičarima iz Sombora, s **Aleksandrom Delićem** koji je danas liječnik. Godine 2021., u vrijeme koronavirus pandemije, snimili smo online jednu pjesmu Visokog napona. Sombor je grad otvorenih ljudi, i to iskustvo mi je kasnije puno značilo u drugim sredinama gdje sam živio«, navodi Mišo.

Zbog ratnih zbivanja, čitavo jedno desetljeće, od 1990. do 2000., nije bio u rodnom Somboru. Od tada redovito dolazi u posjete prijateljima i sestri **Nadi**, koja tu živi. Sudjeluje i na ovdašnjim likovnim kolonijama. Posebno ističe koloniju *Ivan Gundić Čiso – Dalmata* koju organizira HKD *Vladimir Nazor* iz Stanišića.

Životni credo mu nije složen: kaže da je optimist i da vjeruje u dobro.

»Ljudi danas slabo vjeruju u dobro, već žive u strahu i njima se onda lako može manipulirati. Umjetnici uglavnom šire dobrotu. Mi smo čuvari vatre, kolektivne memorije za buduće generacije. A ljudi među sobom trebaju tražiti ono što ih povezuje a ne razdvaja«, kaže Mišo Gušić na kraju razgovora.

Davor Bašić Palković
FOTO: Privatna arhiva

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravka, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21 i 62/23) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju poslovnog kompleksa – adaptacija i prenamjena postojeće hale, kao i dogradnja i izgradnja proizvodno-skladišne hale na k.p. br. 14482/4 K.O. Novi Grad u Subotici (naručilac projekta – Dunav Coop, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 8. do 14. kolovoza 2025. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs, u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje putevima, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 8. do 14. kolovoza 2025. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Natječaj za nacionalne manjine

Više novca za projekte udruga

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice dodijelilo je na dva natječaja 64 milijuna dinara za udruge i organizacije koje svojim programima doprinose očuvanju jezičnog i kulturnog identiteta nacionalnih manjina, kao i njegovanju multikulturalnosti i međunacionalne tolerancije na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine.

»Zahvaljujući povećanom proračunu, ove godine smo izdvojili čak 30 posto više sredstava za ove namjene, što je omogućilo da podržimo rad većeg broja udruga«, istaknuo je potpredsjednik Pokrajinske vlade i pokrajinski tajnik **Róbert Ótott**.

Putem ova dva natječaja podržano je ukupno 617 projekata koji za cilj imaju očuvanje kulturne baštine, jačanje identiteta nacionalnih zajednica, kao i unaprjeđivanje međusobnog razumijevanja i poštovanja u multinacionalnoj sredini kakva je pokrajina.

»Udruge koje provode podržane programe i projekte djeluju u različitim područjima – od očuvanja jezika, kulture i tradicije nacionalnih zajednica, do organiziranja edukativnih, umjetničkih i društveno angažiranih aktivnosti koje promiču suživot i uzajamno poštovanje. Njihov rad je od neprocjenjive vrijednosti za lokalne zajednice širom AP Vojvodine«, dodao je Ótott.

Po natječaju za unaprjeđivanje prava nacionalnih manjina podržana su 383 projekta u ukupnom iznosu od 45 milijuna dinara (udruge hrvatske manjine dobile su 4.364.000 dinara), dok su po natječaju za očuvanje i njegovanje multikulturalnosti i međunacionalne tolerancije sredstva dobila 234 projekta, u vrijednosti od 19 milijuna dinara (90.000 dinara za hrvatske udruge i organizacije).

Kako je najavljeno, novi natječaj bit će raspisan u kolovozu, nakon usvajanja rebalansa proračuna.

H. R.

Pokrajinsko tajništvo za privredu i turizam

Najbolje iz Vojvodine – prilika za stjecanje prepoznatljive oznake

Pokrajinsko tajništvo za privredu i turizam raspisalo je natječaj za stjecanje prava korištenja oznake kvalitete proizvoda, usluga i manifestacija *Najbolje iz Vojvodine* za 2025. godinu. Rok za prijavu traje do 25. rujna.

Resorni pokrajinski tajnik dr. **Nenad Ivanišević** istaknuo je da se oznaka dobiva na tri godine te da se u tom razdoblju provodi striktna kontrola.

»Svim dobitnicima oznake omogućujemo da besplatno sudjeluju na svim velikim manifestacijama na kojima

sudjeluje i Pokrajinska vlada, kao što su Sajam turizma u Beogradu i Novom Sadu, kao i Poljoprivredni sajam u Novom Sadu. Rigorozni uvjeti koje treba ispuniti način su da oznaka ne devalvira«, rekao je Ivanišević.

Ovim projektom prepoznaje se i nagrađuje najbolji proizvod, usluga i poslovanje. Dodjelom ove oznake fokus je na domaćoj privredi i proizvodnji, kao i na uslužnoj djelatnosti vođovodanskih gospodarstvenika.

Pravo sudjelovanja na natječaju imaju pravne osobe, poduzetnici, fizičke osobe ili drugi organizacijski oblici koji se bave proizvodnjom robe ili pružanjem usluga, odnosno organizatori programa i manifestacija, sa sjedištem na teritoriju AP Vojvodine.

Proizvodi ili usluge moraju ispunjavati uvjete propisane referentnim dokumentima o proizvodnji i uslugama i njihovom stavljanju u promet, zahtjeve (HACCP) standarda, uz adekvatan vizualni identitet i certificirane sustave. Manifestacije bi trebale obuhvaćati teme koje se odnose na područje privrede i turizma u Vojvodini, održavati se u kontinuitetu najmanje dvije godine, kao i da program ili manifestacija traju najmanje jedan dan.

H. R.

Dužijanica u Maloj Bosni

Zahvala za kruh svagdašnji

U nedjelju, 27. lipnja, proslavljena je *Dužijanica* u Maloj Bosni. Predvoditelji ove žetvene svečanosti bunjevačkih Hrvata bili su bandaš **Nebojša Matković** i bandašica **Iva Poljaković** te mali bandaš **Mateo Tumbas** i male bandašice **Lucija Gabrić** i **Magdalena Merković**. Upravo je u Maloj Bosni zanimljiva tradicija da imaju dvije male bandašice, što nije praksa u drugim selima. Misno slavlje predvodio je mons. **Andrija Anišić**.

Važnost zahvale i dijeljenja kruha

Nazočne je na početku mise pozdravio župnik **Daniel Katačić** riječima: »*Dužijanica*, zahvala za žetvu, nije samo zahvala za dobro obavljen posao i za fizičku hranu. Ne zaboravimo da žito koje smo ovrli, pretvoreno u brašno, služi i za to da od njega nastanu hostije – ta čudesna euharistijska hrana. Zato kad molimo u *Očenašu* za kruh svagdašnji, ne molimo samo za fizički kruh, nego i za ovaj duhovni. Isto tako kad zahvaljujemo za fizičku hranu, moramo Bogu zahvaljivati i za duhovnu hranu jer bi bez Svete Pričesti naša duša bila mrtva. Lijepo je to rekao naš otac **Gerard**, sin đurđinskih salaša koji je i sam živio od plodova bačkih njiva: 'Bogataševo blago je u njegovu džepu, a moje je u svetohraništu!'. Također moramo paziti da od onoga što smo skupili u svoje ambare i žitnice ništa ne propadne. Što ti vrijedi da imaš sve, ako brat i sestra pored tebe nemaju ništa. Što ti vrijedi vekna

kruha od novog brašna na stolu, ako tvoj susjed na svom stolu nema ni komad od tog kruha. Svečanost *Dužijance* podsjeća nas da je sve što imamo dar od Boga na čemu trebamo zahvaljivati. A zahvaljujemo Gospodinu samo onda ako smo nalik njemu, ako smo poput njega spremni podijeliti ono što imamo da bi svi bili siti. Sve je lijepo opisano u jednoj našoj pjesmi: 'Bunjevci smo, dičimo se time, a Hrvat je naše pravo ime, na daleko poznata nam grana, rodila nas bunjevačka nana'. *Dužijanica* je nešto po čemu se uvijek može prepoznati da smo svoji na svome, da smo tu od davnina, da je naša povezanost s hrvatskom narodnošću stoljetna i da je ona neraskidivi pečat našeg identiteta. Stoga nam *Dužijancu* valja braniti, valja čuvati i valja nam se njome dičiti«, rekao je vlč. Daniel Katačić.

U svojoj propovijedi mons. Andrija Anišić rekao je kako poljoprivrednici trebaju biti najveći stručnjaci u molitvi, budući da nitko ne gleda u nebo poput njih moleći se za svoj urod.

»Često naši paori nisu dovoljno nagrađeni za svoj trud, jer siju i žanju ne samo za sebe, već za mnoge druge. Zato im je potrebna naša molitva. Još jedan aspekt koji Isus ističe jeste ustrajnost u molitvi. Kao što je ustrajan molitelj bio Abraham, Isus želi da i mi budemo tako ustrajni u molitvi. Možemo svi posvjedočiti kako neke naše molitve nisu uslišane jer smo brzo odustali. Ištite i dat će vam se, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam

se, doista tko god ište prima, tko traži nalazi i onome tko kuca otvorit će se. Isus nas uvjerava da će uslišiti molitve onima koji su ustrajni molitelji», rekao je Anišić.

Čast i privilegij biti bandaškim parom

Bandaš Nebojša Matković i bandašica Iva Poljaković su zajedno istakli koliko im je velika čast i privilegij biti predvoditeljima ove zahvale Bogu i što na ovaj način aktivno sudjeluju u očuvanju tradicije bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima.

»Naradili smo ste, priprava je trajala nekoliko tjedana, spremali smo crkvu, ali sada kada vidimo plodove rada i ljude koji skupa s nama slave Boga, naše srce je puno. Vrijeme nas je poslužilo, nije bilo mnogo vrućine danas, mogli smo se skupa dostojanstveno posvetiti slavi Boga«, rekao je Nebojša Matković.

Navečer se po tradiciji održalo *Bandašicino kolo* u dvorištu župe u Maloj Bosni.

I. U.

Dužijanca 2025. – najava događanja

31. srpnja do 2. kolovoza

– XXIX. Međunarodna likovna kolonija *Bunarić* – HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica

3. kolovoza

– *Dužijanca* u Đurđinu – crkva sv. Josipa Radnika, Đurđin – 10 sati

– *Dužijanca* u Mirgešu – dvorana mjesne zajednice, Mirgeš – 18 sati

7. kolovoza

– Književna večer u organizaciji Katoličkog društva *Ivan Antunović* – dvorana HKC-a *Bunjevačko kolo*, Subotica – 19 sati

8. kolovoza

– Izložba rukotvorina – tijekom dana, Gradski trg, Subotica
– Izložba radova od slame nastalih na XL. Sazivu kolonije slamarki u Tavankutu – Vestibil Gradske kuće, Subotica – 19 sati

– Tamburaška večer – Gradski trg, Subotica

– predstavljanje bandaša i bandašice i izbor pratioca, proglašenje najljepšeg izloga – Gradski trg, Subotica – 20.20 sati

9. kolovoza

– Svečana Večernja – katedrala bazilika sv. Terezije Avilske – 18 sati

– polaganje vijenca od žita na spomenik Risaru i spomenbistu Blaška Rajića – park ispred Gradske kuće – 19.30 sati

– Skupština risara – Gradski trg, Subotica – 20 sati

– Nastup folklornih ansambala, Gradski trg, Subotica – 20.20 sati

10. kolovoza

– Blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašice – crkva sv. Roka, Subotica – 9 sati

– Povorka do katedrale sv. Terezije Avilske – 9.15

– sveta misa zahvalnica – katedrala sv. Terezije Avilske, Subotica

– Svečana povorka kroz grad, predaja kruha gradonačelnicu, Gradski trg, Subotica – 12 sati

– posjet grobu Blaška Rajića, Kersko groblje, Subotica – 19 sati

– Bandašicino kolo, Gradski trg, Subotica – 20 sati.

Tradicionalne kasačke utrke u Subotici

Demon dell'Est pobjednik *Dužijance*

Konjički klub *Bačka* iz Subotice organizirao je i ove godine kasačke utrke *Dužijanica*, koje se u povodu završetka žetve organiziraju u tom gradu od daleke 1968. godine.

Utrka je na Gradskom hipodromu u dva dana okupila domaću kasačku elitu a pobjedu je odnijelo grlo Demon dell'Est iz somborske štale *Dream Catcher* čiji je vlasnik proslavljeni košarkaš **Nikola Jokić**.

»Rekao sam davnih dana, sve velike pobjede i poraze doživio sam u ovom sportu. To je moj svijet, moji prijatelji, moja radost«, rekao je Jokić.

Kako je okupila osam kasača, prema propozicijama *Dužijanica* se odvijala kroz dva trčanja. U veoma neiz-

vjesnom finišu prvog trčanja foto-finiš presudio je u korist grla Igor de Vrie (**B. Skenderović**). Drugo mjesto osvojilo je grlo Demon dell'Est (**C. Piscouglio**), treće mjesto Brenno Laumar (**V. Pribić**), a uslijedili su: Juan les Pins (**B. Marjanović**), Cervantopridegar (**D. Petrović**), Dallas dei Greppi (**M. Tasić**) i Bondo Jet (**B. Mukić**). U drugom trčanju sudjelovalo je pet grla, a sada Demon dell'Est prolazi uvjerljivo prvi kroz cilj (uz vrijeme 1:14,7) ispred grla Igor de Vrie, Juan les Pins, Brenno Laumar i Dallas dei Greppi.

U programu koji je pratio otvorenje utrke i proglašenje pobjednika sudjelovali su i predstavnici UBH-a *Dužijanica* te folkloriši HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

H. R.

Proslava Malih Tekija

Molitva za starije i nemoćne

Svečana proslava Malih Tekija u biskupijskom sveetištu Gospe Snježne u Petrovaradinu, započela je 25. srpnja, uoči blagdana Svetih Joakima i Ane. Večernje misno slavlje predvodio je vlč. **Stjepan Šumanovac**, župnik u župi sv. Roka hodočasnika u Petrovaradinu, u zajedništvu sa svećenicima Srijemske biskupije. Središnja proslava Malih Tekija kao jubilarnog hodoča-

šća starih i bolesnih, uz blagdan Sv. Joakima i Ane – Isusovog djeda i bake te Svjetski dan starijih osoba održana je 26. srpnja.

Svetu misu predvodio je mons. **Stanislav Hočevar** u zajedništvu sa srijemskim biskupom mons. **Fabijanom Svalinom** i svećenicima Srijemske biskupije.

»Od danas su vrata svetišta Gospe Snježne na Tekijama otvorena i na poseban način se usredotočujemo na starije, bolesne i nemoćne osobe, u godini koju nam je otvorio papa **Franjo**. Želimo se posvetiti našim starima, bolesnima i nemoćnima, onima koji su nas uvijek svojom molitvom, brigom i zauzetošću pratili u životu. Želimo pokazati našu duhovnu brigu i zahvalnost za sve što su učinili za nas kao svoje potomke. Tijekom liturgijskog slavlja podijeliti bolesničko pomazanje onima koji su to željeli i koji imaju ozbiljne potrebe da im se ono podijeli. Na ovaj način otvaramo tekijsku godinu, a kulminacija je veliki događaj – Velike Tekije, 4. i 5. kolovoza. Očekujemo veliki broj vjernika koji će hodočastiti i zahvaljivati Gospi Tekijskoj za sve njene milosti i darove i moliti pomoć i zagovor za vrijeme koje je ispred nas, kako za osobne, tako i za društvene potrebe. Živimo u vremenima i okolnostima koja nisu jednostavna, koja su opterećena tolikim teretima i strahovima, pogotovo ratom. Gospu od mira želimo moliti i zazivati da nam da pravo nadahnuće,

pravi odgovor na ova izazovna vremena. A što je to drugo nego molitva i slušanje riječi Božje, njezinog sina kojeg je ona u svom srcu utjelovila i nama podarila kao Spasitelja svijeta«, istaknuo je srijemski biskup mons. Svalina.

Monsinjur Stanislav Hočevar poseban je naglasak stavio na starije osobe.

»Dok društvo puno govori o problemima, Crkva omogućuje starijim ljudima da sazriju, da daju izvanredan doprinos i Crkvi i društvu. Moja prisutnost ovdje želi pomoći da otkrijemo priliku koju imaju starije i nemoćne osobe. Oni su vrlo važni za sve nas u svakom pogledu. Sveti Joakim i sveta Ana su važni prvenstveno jer su roditelji. Danas se gubi prava slika u obitelji, o njenom značaju. Samo obitelji mogu preobraziti ovo društvo u vrijeme velike globalizacije. Zato je blagdan Sv. Joakima i Ane poseban. Želim da roditelji ne samo rađaju i tjelesno hrane svoju djecu, nego da ih hrane i duhovno i od njih naprave apostole budućnosti«, kazao je mons. Hočevar.

Vjernici su imali priliku čuti izlaganje o Jubilejskoj godini. Predavač na ovu temu bio je dr. sc. **Ivica Čatić**.

»Razni ljudi imaju različita mišljenja o Kraljevstvu Božjem. Netko smatra da će Gospodin doći udariti šakom o sto i svojom silom uspostaviti Kraljevstvo, što nije isključeno, jer Sveto pismo i to najavljuje. Ali mi koji smo sada živući na zemlji i generacije prije nas,

nama je Gospodin dao jednu drugu perspektivu. On nam daje ponudu. Nudi nam Kraljevstvo, našem srcu, koje će svoju otvorenost pokazati mislima, riječima i dijelima«, kazao je dr. sc. Čatić.

S. D.

Foto: Srijemska biskupija

Ivana Piuković, fotografkinja i grafička dizajnerica

Duh zajednice kroz objektiv tradicije

»Najviše volim fotografirati ono što ima veze s našim običajima, to mi je vjerujem u genima. Kad sam na nekoj manifestaciji, volim zabilježiti nešto kako ja to vidim, a posebno neke detalje, kao i stare ljude. Voljela bih da se može živjeti od dokumentarne fotografije, jer su mi one omiljene«, kaže Ivana Piuković

Još od osnovne škole voljela je svoju kreativnost iskazivati fotografiranjem prije svega detalja privlačnih njenom oku kao i crtanjem odnosno dizajniranjem. Upisala je Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu (smjer grafičko inženjerstvo i dizajn), s kojeg joj je ostao diplomski rad na kojem uveliko radi, no Subotičanku **Ivanu Piuković** već se dulje vrijeme može vidjeti na raznim događajima ovdašnje hrvatske zajednice (prije svega onim vezanim za *Dužijancu*), kako fotografira, odnedavno snima kamerom, a potpisana je i kao grafička dizajnerica više radova.

Omiljena – dokumentarna fotografija

Ivana Piuković još je kao mala jako voljela crtati i dobro se snalazila na računalu. Kada je bila osnovnoškolka, tata **Marinko** kupio je profesionalni fotoaparat kojeg, kako kaže, gotovo da nije ispuštala iz ruke. Prva manifestacija koju je fotografirala za svoju dušu bilo je *Priskakanje vatre* u Đurđinu.

Kada je upisivala srednju školu, mama **Anastazia** bila je više za to da upiše Politehničku na kojoj je bio smjer tehničar za grafičku obradu, no Ivana se ipak opredijelila za Gimnaziju.

»Nakon profesionalne orijentacije na kraju trećeg srednje, koju je Hrvatsko nacionalno vijeće tada organiziralo u Benkovcu i gdje se na testu sklonosti pokazalo da ih imam za estetiku, dizajn i kreativnost, a dobro sam se snalazila i na računalu, usmjerili su me na fakultet koji sam i upisala. Tijekom studija sam dosta naučila, ali mislim da bi mi više koristilo da sam u Novom Sadu upisala Akademiju umjetnosti, smjer grafički dizajn gdje je veći akcent na kreativnosti, no budući da je

FOTO: Klara Dujak

za nju bio potreban portfolio, a ja ga nisam imala jer sam išla u gimnaziju, lakše je bilo upisati Fakultet tehničkih nauka«, kaže Ivana, dodajući kako joj je diplomski rad iz predmeta fotografija, konkretno dokumentarna fotografija na temu *Dužijance*.

S profesionalnim fotografiranjem Ivana je počela prošle godine kada su kupili 'ozbiljniji' fotoaparat i tada se i aktivno uključila u praćenje događaja u okviru *Dužijance*.

»Zapravo je to krenulo zbog mog diplomskog rada gdje mi je bila potrebna kvalitetna fotografija, a i tema mi je ova manifestacija pa sam počela fotografirati. Najviše volim fotografirati ono što ima veze s našim običajima, to mi je vjerujem u genima. Kad sam na nekoj manifestaciji, volim zabilježiti nešto kako ja to vidim, a posebno neke detalje, kao i stare ljude. Zato još uvijek nekad propustim napraviti grupne fotografije i zabilježiti neke momente, za to me treba malo usmjeriti, ali sve je to praksa i vremenom ću se izvježbati. Inače, nikad se nisam voljela oblačiti za *Dužijancu* i prva na kojoj se nisam obukla bila je kada sam imala 20 godina i kada sam uzela fotoaparat. To mi je onda bio izgovor da ne moram biti u nošnji, ali ću sudjelovati tako što ću fotografirati.«

Dodaje kako je za predmet fotografija, gdje je predstavljala običaje, fotografirala tatu Marinka i sestre **Katarinu** i **Barbaru** u nošnjama na salašu, a tu su i, kako kaže, umjetničke fotografije s kojima također voli 'eksperimentirati'.

»Posljednje takve što sam radila bile su kada je tata išao pokositi žito. Otišla sam s njim i u nekom trenutku, kako je kosio, vidjela sam sunce i bio je to dobar moment u kontrastu za zabilježiti.«

Osim toga, Ivanu angažiraju za fotografiranje rođendana, krštenja, matura, potom je sa svojim fotoaparatom bila prisutna i na nekoliko studentskih prosvjeda u Subotici, kao i u Beogradu, a ističe kako od svega najviše voli dokumentarnu fotografiju.

»Imam jako puno fotografija i tko zna, jednog dana, možda od nekih napravim izložbu ili neku foto-monografiju. Moram istaknuti da sam puno naučila i dobila korisnih savjeta vezanih za fotografiju i fotografiranje od fotografa iz naše zajednice – **Zvonimira Sudarevića, Klare Dujak, Ivana Ivkovića, Ivandekića, Augustina Jurige, Zorana i Adrijane Vukmanov Šimokov i Nade Sudarević**«, navodi Ivana Piuković.

Dizajniranje plakata, kataloga, knjiga

Uz fotografiranje, Ivana izrađuje plakate, kataloge, a u dvije knjige potpisana je kao grafička dizajnerica.

»Na prvoj-drugoj godini studija krenula sam s pravljenjem plakata za folklorne koncerte HKC-a *Bunjevačko kolo*. Kod izrade plakata nekad me usmjere što bi otprilike trebalo biti na njima, a nekad imam potpunu slobodu. Potom su tu katalozi za koloniju *Bunarić*, onda za neke naše slikarice, umjetnice. Također, grafički sam dizajnirala monografiju *Čuvari tradicije*, koju je izdalo HKPD *Mati-ja Gubec* iz Tavankuta u povodu deset godina Seminara bunjevačkog stvaralaštva, te knjigu *Božićnjaci* u povodu 25 godina izložbe božićnjaka, koja je izašla u nakladi KD-a *Ivan Antunović* iz Subotice. Radila sam i tzv. knjižice za koncerte *Kola* i predstave Književno-teatarskog kružoka. Dizajniranje radim na računalu u programu Adobe Illustrator, u kombinaciji s fotošopom«, kaže Ivana, dodajući kako je počela i sa snimanjem nekih događaja kamerom, uz Zvonimira Sudarevića, poput *Velikog prela*, *Festivala bunjevački pisama*, *Dječje smotre*, koncerata **Marka Žigmanovića**.

Ivana Piuković na koncu ističe kako bi jednog dana voljela imati svoj studio za dizajn i fotografiju. »Voljela bih da se može živjeti od dokumentarne fotografije. Da nešto zabilježim i da mogu to prodati, jer najviše volim tu slobodu i nezavisnost i da fotografiram ono što meni zapadne za oko i što mi se sviđa.«

I. Petrekanić Sič

Međunarodna suradnja spašava simbole prirode

Gnijezdo orla krstaša kod Đurđina

»Oni trebaju veliko i staro stablo, a u Vojvodini takva su mjesta sve rjeđa. Ne možemo se pohvaliti velikom zastupljenošću ni šumica ni pojedinačnih stabala koje orao krstaš traži za svoje gnijezdo. On nije tipična šumska ptica, treba velika i usamljena stabla, šumice ili, evo, u ovom slučaju drvorede za smještaj svog velikog gnijezda«

Tijekom ove godine dogodio se iznimno važan događaj za zaštitu prirode u Srbiji: nakon više desetljeća, orao krstaš ponovno se gnijezdi u Bačkoj. **Marko Tucakov**, stručnjak za zaštitu prirode iz Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, ističe da je ovaj uspjeh plod suradnje civilnog sektora i državnih institucija, ponajprije Društva za zaštitu i proučavanje ptica Srbije i Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode.

Jedna od naših najvećih ptica

»Orao krstaš jedna je od najvećih i najrjeđih ptica grabljivica u Srbiji, karakteristična za stepska i brdska područja Euroazije, a Vojvodina je na zapadnom rubu njezina areala. Zbog intenzivne poljoprivrede, gubitka staništa, ubijanja i trovanja, populacija ove ptice dramatično se smanjila tijekom prošlog stoljeća. To je ptica koja zahtijeva vrlo veliki prostor radi gniježđenja i ishrane. U Vojvodini se redovno gnijezdio, i dalje se gnijezdi s promjenljivom brojnošću. Najveća brojnost kako sada vidimo iz lovačkih izvješća, znanstvenih članaka i putopisa, bila je u Srijemu, na Fruškoj gori i u Podunavlju. Tijekom 1970-ih i 1980-ih godina već je prestao s gniježđenjem na Fruškoj gori, ostalo je osam do devet parova na Deliblatskoj pješčari. U drugom desetljeću ovog stoljeća svjedočili smo potpunom kolapsu populacije, gdje nekoliko godina (2015. – 2017.)

nismo u cijeloj državi imali niti jedan ili samo jedan registrirani gnijezdeći par. To je ptica koja se redovito prati, te stoga imamo egzaktno podatke o njezinoj brojnosti«, pojašnjava Tucakov.

Tucakov posebno naglašava da je za oporavak populacije bila ključna međunarodna suradnja: »Ta vrsta jeste 'na papiru' strogo zaštićena. Gotovo sve aktivnosti koje ga ugrožavaju su zabranjene i, ako se učine, strogo kažnjive, ali nažalost to se na terenu gotovo ne provodi. Tada smo u sektoru zaštite prirode vidjeli kako jedino konkretne mjere zaštite i to doslovno svake pojedinačne ptice, para i mogućih mjesta gniježđenja, uz značajne investicije putem međunarodnih projekata mogu dati rezultate. Ključni trenutak bio je međunarodni projekt 'PannonEagle', realiziran od 2016. do 2022. godine u suradnji s kolegama iz Mađarske, Austrije, Češke i Slovačke. Ovaj projekt, financiran od strane Europske unije putem programa LIFE, omogućio je provedbu konkretnih mjera zaštite, uključujući stalno čuvanje gnijezda, izgradnju hranilišta i očuvanje livada i pašnjaka – krstaševih najvažnijih staništa. Tijekom zime se uglavnom hrane leševima koje pronađu, a budući da znamo da je veliki problem u zaštiti ptica postalo trovanje, željeli smo osigurati zdravu i kvalitetnu hranu za te životinje, pa su na nekoliko mjesta u Vojvodini gdje se oni okupljaju otvorena hranilišta za ptice grabljivice. Samo kroz ovakve mjere mogli smo

Orao krstaš je vrsta ptice koja se nalazi na grbu Republike Srbije. Iako heraldičari obično izbjegavaju stavljati pojedinačnu vrstu koja može biti lako prepoznatljiva, nego je to najčešće na heraldičkim principima zasnovana ilustracija, i ornitolozi i heraldičari su se složili da je predložak koji je usvojen za grb i zastavu Republike Srbije praktički krstaš, što je zaista još jedna dodatna motivacija da se radi na zaštiti ove vrste. Cijelom sektoru zaštite prirode je to jedan od dobrih motiva kako bi ovu pticu konačno zaštitili i osigurali njezinu sigurnu budućnost.

osigurati konkretan i dugotrajan rezultat koji se ogleda u povratku ove ptice na njezina nekadašnja staništa. Zahvaljujući uspješnoj zaštiti u Mađarskoj, ona je značajno oporavljena i mislim da se posljednjih godina tamo gnijezdi 400-450 parova. Ove godine Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije objavilo je podatak o čak 19 gnijezdećih teritorija u Vojvodini, što predstavlja značajan porast u odnosu na prethodne godine. Posebno nas raduje što su orlovi ponovo zauzeli područje Bačke, gdje posljednji podaci o gnijezđenju datiraju još iz pedesetih godina prošlog stoljeća«, ističe Tucakov.

Mjesto novog gnijezda iznenadilo ornitologe

Najnovije gnijezdo orla krstaša nalazi se na granici atara Đurđina i Žednika.

»Oni trebaju veliko i staro stablo, a u Vojvodini takva su mjesta sve rjeđa. Ne možemo se pohvaliti velikom zastupljenošću ni šumica ni pojedinačnih stabala koje orao krstaš traži za svoje gnijezdo. On nije tipična šumska ptica, treba velika i usamljena stabla, šumice ili, evo, u ovom slučaju drvorede za smještaj svog velikog gnijezda. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Vojvodine objavilo je da je to gnijezđenje bilo uspješno, s jednim izvedenim mladuncem, on je nazvan Feliks i obilježen satelitskim transponderom, kako bi se poslije moglo pratiti njegovo kretanje. Uspjeh je time veći što pokazuje kako isključivo konkretne mjere zaštite u današnjem dosta složenom spletu okolnosti u prirodi mogu dovesti do rezultata, a u ovom slučaju je to i međunarodna suradnja. Dakle, da nije toliko brojna njihova populacija u Mađarskoj, mi ne bismo mogli biti nagrađeni ovakvim pozitivnim razvojem situacije«, kaže Tucakov.

Dodaje kako je gnijezđenje orlova krstaša na ovom mjestu bilo veliko iznenađenje za stručnjake jer su očekivali povratak orlova u mirnije šume subotičkog područja ili Čikerije. Iznenadili su se odabirom gnijezđenja u drvoredu usred velikog i nepreglednog poljoprivrednog područja Telečke zaravni kod Đurđina. Ovo pokazuje da ptice same biraju svoja staništa, a kako kaže, nama ostaje obveza da im osiguramo potrebnu zaštitu i uvjete za daljnji oporavak populacije.

Istovremeno upozorava na osjetljivost ove vrste i potrebu dodatne zaštite gnijezda i staništa, neposredne lokacije gnijezda se ne otkrivaju javno zbog mogućnosti

uništavanja, što se ranije događalo. Ističe kako je važno komunicirati s vlasnicima zemljišta i lokalnim stanovništvom kako bi maksimalno zaštitili staništa ove ptice. Tucakov upravo ovdje navodi ogromnu pomoć civilnog sektora bez kojeg mnogo toga ne bi bilo moguće toliko brzo uraditi kako bi se zaštitila ova veličanstvena ptica.

»Orao krstaš je ptica koja traži velike količine hrane, pogotovo kada ima mladunce, a oni izvođe jednog ili dva mladunca. Tijekom ljeta se hrane isključivo živim plijenom, hvataju ptice i sisavce male i srednje veličine, a rjeđe nekada i prilično velike. Najčešće se hrane vranama, divljim i domaćim golubovima, glodavcima, ali imali smo situaciju da smo u gnijezdima zatekli i i sme, tako da govorimo o jednoj zaista snažnoj ptici. Njegova prisutnost pokazuje zdravlje ekosustava u kojem boravi«, nastavlja Marko Tucakov.

Važno sudjelovanje lokalnih organizacija

Ističe i važnost lokalnih organizacija u očuvanju orla krstaša:

»U Subotici djeluje Udruga ljubitelja prirode *Riparia*, dok je u Bačkoj Topoli aktivna organizacija *Arkus*. Obje su veoma posvećene očuvanju ptica grabljivica, uključujući orla krstaša, i njihov rad na terenu od velikog je značaja za kontinuirano praćenje i zaštitu ovih ptica«.

Na kraju Tucakov zaključuje: »Ovaj uspjeh mora biti dodatna motivacija svim sudionicima u zaštiti prirode. Orao krstaš se nalazi na grbu Republike Srbije, što mu daje dodatni simbolični značaj i podsjeća nas na važnost očuvanja prirodne baštine koju dijelimo i za koju smo odgovorni«.

Ivan Ušumović

KATOLIČKO DRUŠTVO „IVAN ANTUNOVIĆ“

Subotica

**Književna večer uoči Dužijance 2025.
na kojoj će biti predstavljena knjiga
o Mate Miloša OCD:**

**„Govori vam sluga Božji,
karmelićanin,
otac Gerard Tomo Stantić“**

- **7. 8. 2025.**
Četvrtak
- **19 sati**
- **HKC „Bunjevačko kolo“**
Preradovićeve 4, Subotica

Priređivanje književne večeri su pomogli:
Hrvatski Caritas, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje,
propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Grad Subotica

Filmska radionica u Orašju

ORAŠJE – Dani hrvatskog filma *Ivo Gregurević* održavaju se svake godine u Orašju, u čast jednog od najistaknutijih hrvatskih glumaca. U sklopu festivala, održava se i Filmska radionica čiji je suorganizator Hrvatska matica iseljenika. Radionica se održava od 21. do 28. kolovoza s ciljem da omogući budućim mladim filmašima da se upoznaju s procesom stvaranja filma – od osmišljavanja ideje i pripreme rada na scenariju, preko pisanja i formatiranja scenarija, podjele uloga, glumačkih proba, snimanja uvježbanih scena, pa sve do finalizacije i montaže snimljenog materijala i njegovog prikazivanja. Prije praktičnog dijela, održat će se i kratko teorijsko predavanje o filmu, a polaznici će biti aktivno uključeni u sve faze procesa. Program radionice obuhvaća sve faze produkcije, omogućujući polaznicima da aktivno sudjeluju u stvaranju vlastitog filmskog djela. Opširnije na www.matis.hr.

Izložba Ane Marije Marinov u Subotici

SUBOTICA – Izložba *Arhiviranje za zaborav* Ane Marije Marinov bit će otvorena u utorak, 5. kolovoza, u Dvorišnoj galeriji (Korzo 1) u Subotici, u 18 sati. Kroz seriju 35 mm autoportreta nastalih tijekom jedne godine,

umjetnica istražuje granice sjećanja, ranjivosti i odnosa prema vlastitom tijelu.

Izložba je dio programa SPOT u gostima, u organizaciji Ureda za fotografiju, a originalno je nastala u okviru programske linije Young SPOTs. Program se realizira uz potporu Zaklade Kultura nova, Ministarstva kulture i medija Hrvatske i Grada Zagreba.

Ana Marija Marinov (Šibenik, 1992.) diplomirala je politologiju i novinarstvo u Zagrebu, a obrazovanje nastavila u Berlinu na MetFilm School, gdje se usmjerava k eksperimentalnom filmu. Djeluje između Hrvatske i Berlina, kombinirajući rad na dokumentarnim i video projektima s edukacijom u oblasti somatskog bodyworka.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 14. stavak 8. i članka 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 30. 7. 2025. donijeto je rješenje pod brojem 002813392-2025-09693-004-081-380-001, kojim se utvrđuje da nije potrebna procjena utjecaja na okoliš projekta: Radiobazna stanica mobilne telefonije »NS2722_01 SU_Bikovo autoput«, na katastarskoj parceli br. 598/13 KO Bikovo, Subotica, podnositelja zahtjeva *W-line* d.o.o. Beograd, Ikarbus 3 Nova br. 19, 11080 Beograd – Zemun, ovlaštenog od strane nositelja projekta *A1 Srbija* d.o.o. Beograd, Milutina Milankovića br. 1ž, 11070 Novi Beograd.

Razlog za donošenje ove odluke je što je stručnom ocjenom opterećenja konstatirano da jačina električnog polja buduće bazne stanice neće prelaziti propisane granične vrijednosti ni na jednoj površini uzetoj u razmatranje, a ukupni faktor izloženosti u svim zonama u kojima je izvršen proračun je manji od 1. Predmetnim rješenjem određene su i mjere u cilju sprječavanja, smanjenja i otklanjanja negativnih utjecaja na okoliš.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 14. stavak 8. i članka 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA PROCJENA UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 29. 7. 2025. donijeto je rješenje pod brojem 002996786-2025-09693-004-081-380-001, kojim se utvrđuje da nije potrebna procjena utjecaja na okoliš projekta: »Magistralni vodovod i priključak ka TEHNO-COOP-u uz novootvorenu ulicu od Lošinjske do PPOV u Subotici – II. faza«, na katastarskim parcelama br. 14180/9, 14793/10, 14166/5, 14166/4, 14166/2 i 14796/4 KO Novi grad i 11032 i 10980/1 KO Palić, Subotica, nositelja projekta JKP *Vodovod i kanalizacija* Subotica, Trg Lazara Nešića br. 9/a, 24000 Subotica.

Razlog za donošenje ove odluke je što je postupak procjene utjecaja na okoliš preventivna mjera zaštite okoliša kao i da se predmetni projekt planira u cilju unaprjeđenja i poboljšanja infrastrukture, koja sadrži razrađene mjere i uvjete zaštite za izvođenje objekata.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Otvorena izložba *S Božjom pomoći – Primijenjena umjetnost Ivana Balaževića*

Simboli svjedočanstva, postojanja i kulturne trajnosti

»Svrha ove izložbe i prikaza radova Ivana Balaževića u katalogu jest približiti javnosti snagu njegova izraza u službi zajednice, pokazati s kakvom je ljubavlju i odgovornošću pristupao svakom radu, ma koliko on naizgled bio mali. Njegovo stvaralaštvo nije bilo samo umjetnički čin, već i čin očuvanja identiteta«, istaknuo je autor izložbe **Marinko Piuković**

Primijenjena umjetnost Ivana Balaževića tema je ovogodišnje izložbe *S Božjom pomoći* koju tradicionalno, u sklopu proslave najveće žetvene svečanosti Hrvata Bunjevaca – *Dužijance*, zajednički organiziraju Katoličko društvo *Ivan Antunović* i Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*. Izložba je od 24. srpnja postavljena u Galeriji *Dr. Vinko Perčić* u Subotici i plan je da se može pogledati zaključno s Danom grada, do 1. rujna.

Uz umjetnički, i čin očuvanja identiteta

Ovogodišnja izložba *S Božjom pomoći* stavlja u središte pažnje izuzetno vrijedan, a često nedovoljno istican segment stvaralaštva akademskog slikara – grafičara, rodom iz Tavankuta, **Ivana Balaževića** – njegovu primijenjenu umjetnost. Riječ je o logoima, naslovnica knjiga, ilustracijama i plakatima koji bilježe brojne važne kulturne i društvene događaje unutar hrvatske zajednice, osobito među bačkim Bunjevcima. Sve nabrojano on oblikuje u vizualne simbole identiteta i tradicije.

Autor izložbe je direktor UBH-a *Dužijanca* **Marinko Piuković** koji navodi kako je došao na ideju predstaviti upravo ovu temu odnosno radove ovog slikara:

»Svake godine izložba *S Božjom pomoći* ima za temu nešto što je vezano za tradiciju bunjevačkih Hrvata, ili je etnološka izložba ili je to nešto vezano uz udruge koje su bile povezane s *Dužijancem*. Ideja da se napravi izložba plakata, naslovnica, ilustracija, logoa koje je Ivan Balažević napravio došla je tako što sam znao da je on '90-ih godina izradio najviše plakata za *Dužijancu*. Krenuo sam s istraživanjem i saznao da je radio naslovnice i ilustracije za puno knjiga i tu sam zaključio da se može napraviti samostalna izložba vezana za njegovu primijenjenu umjetnost koja se tiče bunjevačkih Hrvata«.

Piuković dodaje kako je najviše plakata dobio od HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice, razne ilustracije iz privatnih zbirki **Laze Vojnića Hajduka**, te veliki broj knjiga od **Mirka Kopunovića** za koga je Balažević izradio brojne naslovnice i ilustracije u njima. Također, tu je i zbirka Balaževićevih ilustracija iz knjige **Milivoja Prčića** *Pisme za nuz sviću* koje je

Piuković svojedobno dobio na poklon od pokojnog mons. dr. **Andrije Kopilovića** i koje uramljene krase njegov dom.

Ivan Balažević je također, kako kaže, poslao elektronski neke svoje radove, dao sugestije za logoe i zamolio da budu izloženi svi oni koje je izradio za 100 godina *Dužijance*.

»Svrha ove izložbe i prikaza njegovih radova u katalogu jest približiti javnosti snagu Balaževićeva izraza u službi zajednice, pokazati s kakvom je ljubavlju i odgovornošću pristupao svakom radu, ma koliko on naizgled bio mali. Njegovo stvaralaštvo nije bilo samo umjetnički čin, već i čin očuvanja identiteta. U svojim dizajnerskim radovima Balažević jasno ističe hrvatski identitet, bilo kroz simbole bunjevačke

baštine, zlatnih polja žita ili pak detaljima hrvatskog grba. Svaki element nosi značenje, nije tu samo radi estetike već kao znak pripadnosti i kulturnog kontinuiteta. Jedan od motiva njegova stvaralaštva jest i figura prelje, djevojke u narodnoj nošnji koja je postala zaštitni znak plakata za manifestaciju *Veliko prelo*. Također risar kojega koristimo postao je prepoznatljiv zaštitni znak *Dužijance*. Njegovi plakati, naslovnice, ilustracije nadilaze estetsku funkciju, postali su prepoznatljivi simboli kolektivnog sjećanja, svjedočanstva, postojanja i kulturne trajnosti«, istaknuo je Piuković te se zahvalio svima koji su pomogli »jer zajedno ovom izložbom i katalogom koji je prati odajemo priznanje stvaratelju koji je svojim djelima znao prepoznati bitno, očuvati dragocjeno i oplemeniti svakodnevnicu naroda kojemu pripada«.

Spoj vjere, tradicije i umjetnosti

U ime organizatora – KD-a *Ivan Antunović*, obratio se njegov predsjednik preč. **Josip Štefković**:

»Ivan Balažević je umjetnik koji je kroz svoje stvaralaštvo na jedinstven način spojio vjeru, tradiciju i umjetnost. U vremenu kada često zaboravljamo vrijednosti jednostavnosti, posvećenosti i tihe službe ljepoti, njegov nas rad podsjeća da umjetnost može i mora biti u službi čovjeka, i da ono svakodnevno, funkcionalno, može postati nositelj nečega uzvišenog. Njegova primijenjena umjetnost nije puko ukrašavanje predmeta, to je duboko promišljen čin davanja smisla svakodnevici. Razgledajući izložbu uočit ćete kako se rad Ivana Balaževića, te UBH-a *Dužijanca* i KD-a *Ivan Antunović* već desetljećima isprepliću. Obogatio je i oplemenio svojim umjetničkim izričajem mnoga naša izdanja i događaje. Neka mu i ova izložba bude svojevrsan vid zahvalnosti i priznanja za sve što je za nas učinio i što je svoj umjetnički talent nesebično stavio u službu zajednice«.

Izložbu je otvorio njezin kustos, kao i autor kataloga i stručnih opisa eksponata izložbe, povjesničar umjetnosti **Branimir Kopilović**.

»Balaževićeve ilustracije imaju svoje izvorište u zavičajnosti, okruženju njegovog Tavankuta i Subotice. Gotovo minimalistički, on isprepliće obrise salaša, likova obučenih u bunjevačku nošnju, s čestim motivom šlinga, uz pokoji urbani motiv, siluete secesijskih objekata Subotice i Palića, često tek naznačene s nekoliko poteza, a opet jasno prepoznatljive, te su svi ti motivi kod njega svedeni na simbol. Na izložbi su zastupljeni i Balaževićevi plakati koje izrađuje '90-ih godinu za manifestaciju *Dužijanca*, plakat za izvedbu opere *Dužijanca*, te za predstavu *Bunjevački blues*. Navedeni plakati stilski se razlikuju ali odlikuje ih posvećenost pristupa uz aplikaciju neizostavnih etnografskih motiva«, naveo je Kopilović.

Također je iznio i nekoliko podataka iz biografije Ivana Balaževića:

»Rođen je u Tavankutu 1949., gdje završava osnovnu, a u Subotici srednju školu. Godine 1968. upisuje se na Akademiju likovnih umjetnosti – odsjek grafika u Zagrebu. Nakon diplomiranja, '72., vraća se u Suboticu gdje je radio u srednjoškolskoj nastavi likovnog odgoja, kratko je surađivao s Narodnim kazalištem, *Subotičkim novinama*, časopisom *Rukovet*, a imao je angažman i kao industrijski dizajner ambalaže i plakata za Tvornicu čokolade *Pionir*. Od 1974. živi u Novom Vinodolskom, a zapošljava se u Rijeci u Kazalištu lukata. Osim slikarstvom i grafikom, Balažević se bavio i kazališnom scenografijom, ilustracijom, grafičkim dizajnom i likovnom opremom publikacija. Status samostalnog umjetnika stječe 1985. godine«.

Izložba se može pogledati tijekom radnog vremena Galerije, od 11 do 18 sati, a prijedlog ravnatelja Galerije **Spartaka Dulića** je da to bude do Dana grada, 1. rujna.

I. Petrekanić Sič

32. Festival europskog filma Palić

Zlatni toranj za *Dva tužitelja*

Završeno je još jedno, 32. izdanje Festivala europskog filma Palić, koje je održano od 19. do 23. srpnja. Nagradu *Zlatni toranj* za najbolji film Glavnog natjecateljskog programa dobilo je ostvarenje *Dva tužitelja* redatelja **Sergeija Loznitse**.

U obrazloženju žirija navedeno je: »*Dva tužitelja* je tragična priča koja pokazuje da nada u veću pravdu nema izgleda. Iskrenost jest plemenita, ali Sergei Loznitsa snažno ističe zašto ona ne može – i ne funkcionira«.

Nagradu *Palićki toranj* za najbolju režiju žiri je dodijelio **Paulu Marino-Blancu** za film *Sanjati lavove*.

Žiri je svoju odluku obrazložio riječima: »Sposobnost da uravnoteži nadrealno sa stvarnim emocijama i intimnošću unutar ovako važne i aktualne teme svjedoči o tome da je Paulo Marino-Blanco autentičan, relevantan i obćavavajući autorski glas«.

Žiri je dodijelio posebno priznanje filmu *Samo mi reci da me voliš*, u režiji **An Le Ni**. U obrazloženju priznanja navedeno je da to ostvarenje »pruža uzbudljiv uvid u to kako moć može preoblikovati i iskriviti ljudske odnose« te da »umjesto da nudi laka rješenja, film neprestano istražuje granice između dominacije i ranjivosti, žrtve i počinitelja, pozivajući nas da se zapitamo tko u određenom trenutku doista drži moć – i po koju cijenu«.

Nagradu za najbolji film u natjecateljskom programu *Paralele i sudari* dodijeljen je filmu *Medeni mjesec* u režiji **Zhanne Ozirne**.

U svom obrazloženju žiri je istaknuo da se nagrada dodjeljuje »ostvarenju koje snažno humanizira brutalni i zastrašujući rat – onaj koji se odvija svega 300 kilometara od mjesta na kojem se trenutno nalazimo, na Paliću«.

Žiri je u odluci dodao: »Kroz pažljivo osmišljene detalje i suzdržane glumačke interpretacije, film nas podsjeća da se cijena rata najčešće plaća u tišini, slomljenim srcima i razbijenim iluzijama običnih ljudi. Žiri ima čast odati priznanje umjetnosti i otpornosti filmskih stvaratelja suočenih s nedaćama – što predstavlja snažno svjedočanstvo o moći filma da sačuva istinu i empatiju, čak i u najtežim vremenima«.

Posebno priznanje žirija programa *Paralele i sudari* dodijeljeno je filmu *Crna rupa* redateljice **Moonike Siimets**. U svom obrazloženju žiri je istaknuo: »Posebno priznanje dodjeljuje se filmu koji svoje teme nosi s lakoćom, podsjećajući nas da je smijeh jednako važan kao i suze. Ponosni smo što priznanje dodjeljujemo djelu koje pokazuje da crni humor, neobičnost i radost imaju svoje zasluženno mjesto na velikom platnu filmskih festivala – zajedno sa sluzavim izvanzemalcima i krivim zubima«.

Žiri FIPRESCI 32. Festivala dodijelio je nagradu FIPRESCI za najbolji film *Glavnog natjecateljskog programa* ostvarenju *Mirni život* redatelja **Alexandrosa Avranasa** »za iznimnu snagu u prikazu surovih životnih uvjeta jedne izbjegličke obitelji u sjevernoeuropskoj zemlji, spajajući poetsku osjetljivost s nemilosrdnom stvarnošću birokratske mašinerije«.

Festival europskog filma Palić tradicionalno podržavaju Ministarstvo kulture, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, Grad Subotica, Europska unija kroz program Kreativna Europa MEDIA, kao i brojna poduzeća i mediji.

D. B. P.

Uspjeh Branke Bešević Gajić u Niškoj Banji

Grand Prix za najbolji glazbeni film

Na ovogodišnjem *City Festu* u Niškoj Banji, *Grand Prix* nagrada *Branislav Miljković Bane* za najbolji glazbeni film dodijeljena je redateljici **Branki Bešević Gajić** za film *Izvan vremena*, koji donosi poetski portret istaknute pjevačice, skladateljice i interpretorice tradicionalne glazbe **Bilje Krstić**.

»Velika mi je čast što sam dobitnica ove nagrade, koja za mene ima posebno značenje jer dolazi kao najveće priznanje umjetničkoj viziji, autentičnoj emociji i priči koju smo podijelili sa svijetom«, izjavila je Bešević Gajić te dodala: »Film *Izvan vremena* posvećen je iznimnoj umjetnici Bilji Krstić, čiji glas,

duh i umjetnički integritet nadilaze prostor i vrijeme«.

Bešević Gajić zahvalila je producentu i cijelom autorском timu koji su, kako je istaknula, s mnogo ljubavi, znanja i profesionalnosti dali svoj doprinos ovom ostvarenju.

»Ova nagrada poticaj je da nastavimo stvarati filmove koji povezuju, inspiriraju i ostavljaju trag – kao što to čini Biljina glazba«, zaključila je autorica.

City Fest je međunarodni festival dokumentarnog filma pokrenut 2018. godine.

D. B. P.

HOD PREMA MAJCI
"Evo ti Majke!"
19. 26

04.08.2025.

Crkva Sv. Ane u Maradiku
okupljanje u 9h
polazak u 09:30h

Fruška gora

Svetište Gospe Tekijake

Prijave i sve dodatne informacije možete pronaći na društvenim stranicama Udruženja mladih "Prijatelji nade"

Hrvatska
XVIII. ETNOKAMP
od 11. do 15. 8. 2025.
za učenike osnovnoškolske dobi
u domu DSHV-a u Subotici
Tema:
Moj grad Subotica
Cijena petodnevnog aranžmana:
1500 dinara
Prijave do 4. 8. 2025.
bernadica@gmail.com
069/1017090

Obnovljena crkva sv. Nikole Tavelića na Bezdanskom putu

Crkva sv. Nikole Tavelića na Bezdanskom putu, kraj Sombora, obnovljena je izvana i iznutra. Izvana je urađena fasada, dio limenog krovišta, oluci i urađeno je kompletno unutarnje uređenje. U crkvi je po-

stavljena i nova oltarna slika sv. Nikole Tavelića koju je na misi u nedjelju, 27. srpnja, posvetio biskup Subotičke biskupije mons. **Franjo Fazekas**. »Veći dio sredstava, 2 milijuna dinara, osigurao je Grad Sombor i oko 500.000 dinara osigurala je župa iz vlastitih sredstava«, kazao je župnik prečasni **Josip Štefković**. Crkva će dobiti i križni put koji je trenutačno na restauraciji.

Crkva sv. Male Terezije od Djeteta Isusa u Beški Obnova za jubilej župe

Na župnoj crkvi sv. Male Terezije od Djeteta Isusa u Beški započeli su radovi na obnovi. Sredstva su osigurana putem Programa prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija koji provodi Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske. Uz sredstva iz prekograničnog projekta obnovu crkve pomogli su i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Nadbiskupija Seul, Ljubljanska nadbiskupija, vjernici iz Beške i Maradika te iseljeni Beščani koji se nalaze u inozemstvu.

Župa Svete Terezije od Djeteta Isusa u Beški, koja pripada Srijemskoj biskupiji, osnovana je kao samostalna župa 1966. godine. Župu danas čine vjernici iz oko 300 obitelji. Zgrada u kojoj je crkva bila je nekada pekara, privremeno je prilagođena za liturgijska slavlja. Tijekom godina, zahvaljujući naporima vjernika i svećenika, proširena je i obogaćena potrebnim sakralnim elementima.

»Crkva je više puta popravljana i obnavljana kako bi se prilagodila većoj zajednici i potrebama vremena, no vremenom su se pojavile nove potrebe i izazovi koji zahtijevaju temeljitu rekonstrukciju i sanaciju objekta kako bi mogao služiti sadašnjim i budućim generacijama«, istaknuo je župnik vlč. **Aleksandar Kovačević**.

Nažalost, sadašnji prostori crkve, koji su privremeno prilagođeni za liturgijska slavlja, više ne zadovoljavaju potrebe zajednice. Ulaz u crkvu je neadekvatan, obična metalna vrata sa staklom smještena su sa strane crkve,

dok je unutrašnjost prostora dotrajala i zahtijeva ozbiljnu rekonstrukciju.

»Ovim projektom zaštite i rekonstrukcije crkve cilj nam je, prije svega, zaštita kulturno-povijesnih vrijednosti, očuvanje sakralne baštine katolika u Srijemu, te unaprjeđenje uvjeta za bogoslužje i pastoralne aktivnosti. Želimo stvoriti sigurniji i funkcionalniji prostor za liturgiju, prilagođen stvarnim potrebama svih skupina vjernika, osobito starijih, osoba s invaliditetom i djece. Prošle godine zamijenjen je dotrajali sustav ozvučenja u župnoj crkvi te izrađene i postavljene nove klupe i klecala za vjernike«, navodi župnik Kovačević.

Pripremni radovi uključuju rušenje zidova od opeke i neadekvatnog predulaza, demontažu dotrajalih metalnih vrata, probijanje otvora za novi ulaz i prozore i uklanjanje dotrajale lamperije i unutarnjih obloga. Planirani su unutarnji radovi: ugradnja vodootpornih gips-kartonskih ploča na zidove i stropove, oblaganje podova protukliznim keramičkim pločicama (pločice su već donirane), gletanje i bojanje zidova i stropova disperzivnim bojama, ure-

U godini kada se slavila 50. obljetnica izgradnje i posvete župne crkve sv. Nikole Tavelića, župljani su 2021. godine, predvođeni župnikom preč. Josipom Štefkovićem, sami pokraj crkve izgradili drveni zvonik i postavili zvona. Prošle godine kraj crkve je postavljen križ visine 7,5 metara koji su financirali vjernici i župa.

Nikola Tavelić prvi je hrvatski svetac. Zaštitnik je hrvatskog naroda. Godine 1889. postao je blažen, a 21. lipnja 1970. proglašen je svetim. Već sljedeće godine, 14. studenog 1971. godine, na Bezdanskom putu, salašima kraj Sombora svečano je blagoslovljena crkva sv. Nikole Tavelića. I dalje je to jedina župa u Subotičkoj biskupiji koja nosi ime prvog hrvatskog sveca.

Prečasni Josip Štefković, koji je i dekan somborskog dekanata, premješten je za župnika u crkvi Presvetog Trojstva u Somboru, a novi župnik u crkvi sv. Nikole Tavelića i crkvi Uzvišenja sv. Križa u Somboru bit će **Nebojša Stipić**.

Z. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Svaki čovjek u sebi ima usađenu težnju za materijalnim posjedovanjem. Kada susretnemo nekog tko se ne bori za veću plaću, veću kuću i bolji položaj, mislimo kako s njim nešto nije u redu, jer uvijek treba težiti za boljim i većim. To se zove ostvarenjem snova. I tako svi jurimo za bolje plaćenim poslom, za raznim luksuzima i pozicijama, a ovozemaljski život prolazi. Kada postanemo svjesni njegove prolaznosti, kao i svega drugog što je materijalno, možda će tada već biti kasno. Zato ove nedjelje Isus krizirajući takve životne stavove (usp. Lk 12,13-21), a Pavao podsjeća kako treba izgledati život jednog kršćanina i na čega se treba usredotočiti (usp. Kol 3,1-5.9-11).

Brojne potrebe

Čovjeku uvijek nešto treba: treba mu hrana kako bi preživio, potreban mu je krov nad glavom, potrebno mu je i u što će se obući, a u posljednje vrijeme ljudima treba auto kako bi mogli stići do posla. Svaki dan je ispunjen potrebama za koje je nužno zaraditi novac. U početku smo zadovoljni skromnim stvarima, ali kako vrijeme prolazi i otvaraju se pred nama bolje mogućnosti, želimo sve veće i bolje od prijašnjeg, ponekad do te mjere da se fokusiramo isključivo na stjecanje, kako bi mogli što više uživati u lagodnosti, a nikada ne razmišljamo hoćemo li stići uživati i što je zapravo smisao čovjekovog života, što će biti s nama kada prođe naš radni vijek, kada dođe starost i kada dođe smrt. Ili, naše materijalno bogatstvo, hoće li ono davičnika trajati, i što će nam ono značiti kada mi više ne budemo živi? Nisu se to pitali ni Isusovi suvremenici, pa ni ljudi prije njih iz starozavjetnog vremena. Zato Propovjednik sve ovo zemaljsko, a osobito trud oko materijalnog bogatstva smatra ispraznošću: »Jer čovjek se trudi mudro i umješno i uspješno,

Kakvo blago nam je potrebno?

pa sve to mora ostaviti u baštinu drugomu koji se oko toga uopće nije trudio. I to je ispraznost i velika nevolja. Jer što on dobiva za sav svoj napor i trud koji je pod suncem podnio?» (Prop 2,21-22). Kada dođe vrijeme čovjekova preseljenja s ovoga svijeta, ništa materijalno što je stekao ne može sa sobom ponijeti, nego samo ono duhovno. Već je na to upozoren starozavjetni čovjek, da fokus u svom životu prebaci s materijalnog na duhovno, da ne stremlji za bogatstvom, već za duhovnom izgradnjom, koja ne može postojati bez čovjekove veze s Bogom.

Bogatiti se u Bogu

Isus upozorava: »Klonite se i čuvajte svake pohlepe: koliko god netko obilovao, život mu nije u onom što posjeduje.« (Lk 12, 15). Da pojača ovo upozorenje on dodaje u nastavku prisposobu o čovjeku koji se veseleli bogatom urodu i blagostanju, ali mu Bog govori: »Bezumniče! Već noćas duša će se tvoja zaiskati od tebe! A što si priprazio, čije će biti? Tako biva s onim koji sebi zgrće blago, a ne bogati se u Bogu.« (Lk 12,20-21). I eto nam odgovora što je jedino u ovome životu važno, bogatiti se u Bogu.

Jeste, potrebno je raditi i zaraditi, ali to nije smisao našega života, to nije zarada koja će nas spasiti. Spasit će nas naše pristajanje uz Boga, naša okrenutost njemu i zajedništvo s njim, spasit će nas naša djela koja će pokazati da prihvaćamo Kristovu spasenjsku žrtvu na križu. Jer: »Ako ste suuskrslili s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu!« (Kol 3,1).

Naš život je ograničen vremenom, a mi ne znamo koliko nam je vremena ostalo. Zato već danas počnimo razmišljati o blagu na Nebu, te prije svega drugog težimo za onim što je gore, jer to nam je za vječnost.

S. D.

đenje svetišta prema liturgijskim propisima: izrada oltara, ambona, krsnog zdenca i ispovjedaonice, ugradnja vitraja s prizorima iz života Svete Male Terezije. Od elektroinstalaterskih radova planirana je demontaža i premještanje postojećih klima uređaja i zamjena električnih instalacija te ugradnja LED rasvjete.

»Želja nam je da ove godine, kada obilježavamo 60 godina od osnutka župe, kao i jubilej 100 godina od proglašenja Svete Male Terezije svetom te 150 godina od njezina rođenja, završimo i ostale potrebne radove i pripremimo crkvu za posvetu o svetkovini svete Terezije 1. listopada«, kaže na kraju razgovora župnik Kovačević.

Kapelice – nadgrobni spomenici u grobljima – XX. dio

Katolički dio groblja u Zemunu

Najveći dio pokojnika, sudeći po fonetici imena i jeziku na nadgrobnim spomenicima sadašnjih grobova, čine Hrvati, za njima su Nijemci, Mađari te Srbi i Česi

Pogled na dvije kapele na katoličkom dijelu zemunskog groblja

Na lesnom uzvišenju iznad Donjeg grada u Zemunu, na kojemu se nalazi i poznata kula Gardoš (nazvana po samom brijegu s kojeg se pruža pogled na Dunav i Veliki ratni otok s plažom Lido), nalazi se zemunsko groblje. Sastoji se od pravoslavnog, katoličkog i židovskog, a po tom redoslijedu ćemo ih svrstati ako ih gledamo od najprostranijeg do najmanjeg. Često se pominje kao primjer viševjerskog karaktera Zemuna. Groblje je nastalo nakon osvajanja Zemuna od strane Habsburške Monarhije 1717. i Beogradskog mira 1739., kada ovaj grad postaje značajna pogranična utvrda zapadnoeuropske civilizacije.

Danas ovaj spomenik kulture odiše duhom »staroga« (čuje se kod Zemunaca često i riječ »mirnoga«) dijela Zemuna. I površnom promatraču, kao i pasioniranom čitaču epitafa jasno je da je riječ o izvanrednoj ostavštini koja odiše uspomena na stanovnike najvećega i najstarijega srijemskoga grada, koji je od sredine XVIII. do drugog desetljeća XX. stoljeća bio sastavni dio hrvatskih krajeva. Najveći dio pokojnika, sudeći po fonetici imena i jeziku na nadgrobnim spomenicima sadašnjih grobova, čine Hrvati, za njima su Nijemci, Mađari te Srbi i Česi.

Gotičko raspelo i dvije kapele

Na središnjem dijelu staze i samog groblja nalazi se monumentalno raspelo, kovano od željeza, s postamentom gotičkih odlika, koje su svojim milodarima podigli zemunski katolici za vrijeme župnikovanja župnika **Achtera**, početkom XIX. stoljeća.

Kapela obitelji Treschik na groblju u Zemunu

Blizu zida koji katolički dio odvaja od pravoslavnog, a na glavnoj stazi katoličkog dijela nalazi se kapela liječničke obitelji **Treschik**. Podignuta je 1877. godine za **Mariadoloviku Treschik**, prema planovima poznatog zemunskog poduzetnika, Hrvata **Franje Jenča**, u akademskom neoromaničkom stilu s elementima srednjovjekovne neoromaničke arhitekture. Iznad ulaznih vrata nalazi se gotovo potpuno nečitljiv natpis na njemačkom jeziku s navedenim i imenom **Karla Terschika**, za koje se navodi da su imali kuću na zemunskom Magistratskom trgu, te da su u njezinom gornjem dijelu sušili ljekovito bilje. Kapela je već dugo u izratito derutnom stanju, krov prokišnjava, žbuka otpada i oštećuje enterijer, koji je neuređen, no ipak povremeno posjećivan. Nadležne konzervatorske institucije su više puta inicirale obnovu kapele, no ona očito nije izvedena.

Kapela posvećena Žalosnoj Gospi danas je u rubnom dijelu, a podignuta je u vrijeme utemeljenja groblja: za-bilježena je u planu Zemuna iz 1740. godine, ali su neki dijelovi izvedeni kasnije, 1763. – ta godina upisana je na

Kapela Žalosne Gospe na zemunskom groblju

pročelju kapele, iznad ulaznih vrata. Današnji izgled kapela ima od 1811. Ima pravokutni tlocrt s visokim zvonikom, oblikovana u neoklasičnom stilu. Na sjevernom pročelju nalazi se spomen-ploča posvećena vojnom zapovjedniku Zemuna **Franzu Nicolu von Czerwinski** (+1824) i njegovoj supruzi **Regini** (+1828). Na istočnom zidu je spomen-ploča od crnog granita koja prikazuje Raspeće Isusovo, rad kipara **Rudolfa Valdeca** u spomen na zemnskoga župnika, prepošta **Matu Štraca** (1847. – 1911.). Svećenik **Alojzije Vincetić** (1862. – 1930.) također ima dekorativnu spomen-ploču sa simbolima svećeničke službe (kalež s hostijom i grozd) te natpisom da je ploču u spomen na ovoga papskog prelata, te zemnskog župnika podigla Marijina kongregacija gospode i gospođa. Još jedan zemunski župnik, ali ovoga puta župe sv. Vendelina (njezin posljedi – crkva je srušena) u zemunskom njemačkom naselju Franztal, **Antun Gerter** (1877. – 1957.) također ima na kapeli svoju memorijalnu ploču. Dade se zaključiti kako je kapela prožeta pijetetom za zemunske svećenike. U njoj se misli samo jedanput godišnje. U neposrednoj okolini je jednostavna grobnica 12 franjevaca koji su preminuli u zemunskom samostanu od 1759. do 1919., a blizu glavnog ulaza i grobnice u kojima su sahranjene zemunske časne sestre iz samostana Sestara Milosrdnica Svetog Vinka Paulskog (koje su došle u Zemun 1887. i tu sagradile bolnicu, kasnije nacionaliziranu) i

Neogotičko raspelo, središnji dio zemunskog groblja

Memorijalna ploča Mati Štracu na zemunskom groblju

iz samostana Školskih sestara Svetog Franje. Niti jedna od ženskih redovničkih zajednica više nema svoj samostan u Zemunu, dok je broj franjevaca spao na jednu osobu.

Pokojni znameniti zemunski Hrvati i Nijemci

Brojni su i arhitektonski, te povijesno vrlo vrijedni nadgrobni spomenici na katoličkom dijelu groblja. Spomenici obitelji gospodarstvenika i poduzimača grada Zemuna: **Mozar, Gnuss, Streicher, Albrecht, Kulundžić, Filipović**; obitelji graditelja: **Jenč, Kapus, Zimmermann, Katinčić, Kraus**; svećenika **Vilima Korajca** (1839. – 1899.), **Ivana**

Šulca (+1946), **Živka Bertića** (1875. – 1938.), književnika prof. **Kazimira Supićića** (+1938). Na dijelu groblja je nadgrobni spomenik vojnicima iz »Svjetskog rata«, zajedničko počivalište Žrtava fašističkog terora, u kojem je sahranjen i znatan broj logoraša Starog sajmišta na obali Save.

Dodajmo da se plejadi sakralnih spomenika na zemunskom groblju pridružuju i pravoslavna crkva sv. Dimitrija – Hariševa kapela (iz 1875.) te obiteljska kapela obitelji **Spirta** (koja nosi oznaku »1730 – 1909«).

Izvori: časopis *Nasleđe*, časopis *Godišnjak grada Beograda*

Marko Tucakov

Hrvatska riječ, broj 27, 1. kolovoza 2003.

Hrvatska zajednica u fazi konstituiranja

Kada se govori o položaju hrvatske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori nužno je razdvojiti s jedne strane njen pravni, a s druge strane njen stvarni položaj. Jer, iako se prema pravnom položaju nacionalno-manjinske zajednice u ovoj zemlji ne razlikuju, njihov stvarni položaj ovisi ne samo od garantiranih manjinskih prava i principa sadržanih u obvezujućim međunarodnim pravnim i političkim dokumentima i unutarjerm zakonodavstvu, već i od sposobnosti same zajednice da se samo-organizira u cilju artikulacije i ostvarivanja svojih interesa.

PRVI PUT MANJINA:

Hrvatska nacionalna zajednica u Srbiji i Crnoj Gori je prema svojoj organiziranosti i stupnju ostvarivanja prava u mnogome u lošijoj poziciji od ostalih nacionalnih manjina. O razlozima zbog kojih je tako, *Lazo Vojnić Hajduk*, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća, kaže: »Prvi put u svojoj povijesti Hrvati u SCG su u statusu nacionalne manjine iz kojeg proizlaze i određena prava. Prvo što je potrebno učiniti stoga je buditi i formirati svijest o pripadnosti hrvatskom narodu ovdje, odnosno svijest o tome da postoji matična zemlja, a da smo ovdje nacionalna manjina. Za formiranje i očuvanje kulturnog identiteta i nacionalne svijesti u jednom modernom smislu, a ne samo u folklornom, neophodne su dakako institucije preko kojih će se realizirati ovi ciljevi.«

(Jasminka Dulić)

Financiranje programa ili naklonosti

U razvijenim društvima demokracije, na neki paradoksalan način, količina novca uloženog u političku kampa-

nju donosi više rezultata negoli prijašnji uspjesi, stranački program i kvaliteta stranke. U potrošačkom društvu se niti stranke ne temelje samo na voluntarizmu, tako da mnoge uloge preuzimaju profesionalci. Stoga se za uspjeh upošljavaju stručnjaci za promidžbu, odnose s javnošću i medije, a kao što znamo – sve to košta. Prema pojedinim kritičarima kampanju američkog predsjednika obilno su pomogle tvrtke koje se bave preradom nafte, koje su zauzvrat dobile blagonaklonost nove administracije u odnosu na izbjegavanje skupih ekoloških zahtjeva. U svakom slučaju, pitanje financiranja političkih stranaka sve se više i u nas počinje oslikavati na izborni rezultat, a i na kasnija stranačka zalaganja.

(Nikola Perušić)

Zajedno se raduje, zahvaljuje i slavi

Kao i prethodnih godina i ove godine u slavlju Dužijance koje traje od 25. travnja do 31. kolovoza utkano je niz priredbi različitog sadržaja kao i mjesne dužijance u okolnim naseljima. Nakon natjecanja risara, koje je ove godine održano u Tavankutu, dužijance se održavaju u okolnim naseljima u očekivanju finalne Dužijance, koja će se održati 10. kolovoza u Subotici. Predsjednik organizacionog odbora Dužijance 2003. *Grgo Kujundžić* je rekao: »U Bajmoku gdje se Dužijanca održala 20. srpnja, bilo je vrlo svečano. Župnik tamošnje župe sv. Petra i Pavla je dočekao bandaša i bandašicu, a bajmočki konjari su sudionike prevozili karucama i fijakerima. Poslije podne je održano Kolo u Domu kulture gdje se okupio veći broj mladih.«

(HR)

Dujizmi

- ✓ *Prešli smo sa riječi na jela;*
- ✓ *Dok su partizani bili u šumi, bili su na pravom putu;*
- ✓ *Čim su mi prišili etiketu znao sam s kim imam posla;*
- ✓ *I naš dogovor je pao.*

Dujo Runje

Svatovski običaji u Gibarcu – čaša

Ovotjedna fotografija stara je više od 80 godina i prikazuje svatove u Gibarcu. Svatovi su u tom srijemskom selu trajali nekada i po sedam dana. Jedan od svatovskih običaja je *čaša*, zabilježen još u IX. stoljeću. Čašu su pjevale mlade djevojke i mlade snaše, nakon svatovskog ručka u kući mladinih roditelja. Naime, svatovi su se okupili ujutru, obično prije 9 sati. Svirači bi u kući mladenke i u kući mladoženje s *čajom* (mladoženjinim zetom) išli po kuma i staroga svata. Zatim bi svatovi krenuli po mladu. Nakon kupnje mlade i blagoslova mladenaca, od strane mladinih kumova i roditelja, išlo bi se na vjenčanje, prvo u općinu, a zatim u crkvu. Nakon vjenčanja i sakramenta ženidbe, svatovi su otišli na ručak u kuću mladenkinih roditelja. Župnik nije vjenčavao mladence nedjeljom. Taj običaj svatova subotom i nedjeljom odomaćio se u Gibarcu tek koncem 60-ih i početkom 70-ih godina prošloga stoljeća.

Kada bi se za vrijeme ručka poslužilo pečenje, pjevalo bi se: »Pečenje je od mladih prasic, uz to ide kupus salatic«, a nezaobilazno uz to ide i vino. Djevojke i snaše nosile su tacnu i na njoj bocu i čašu ukrašene sezonskim cvijećem i asparagusom. Išle bi od jednog do drugog uzvanika. Prvo kod onih koji su obnašali svatovske dužnosti. Svaki gost je ponuđenu čašu vina morao popiti i naravno platiti. Tako prikupljeni novac bio je njihov dar mladenki, odnosno mladencima. Grupa djevojaka i snaša odjevene u gibaračko

svečano ruho, otišla bi prvo do kuma, pjevajući: »Pijte čašu mili kume, na vama je red. Red, red, red, u čaši je med«. Kum bi uzeo čašu, pogledao duž stola, podigao je u znak pozdrava i ispio je do dna. Tada bi na red došao stari svat, zatim domaćin, a nakon njega *andžebule* (mladoženjine sestre), *čaja* te mladoženja. Za razliku od kuma i staroga svata, mladoženja je ispijao čašu na tri ili četiri puta, kao da se stidi. Kada bi platio, grupa bi mu otpjevala refren: »Imam jednu curicu, rumenu ko ružicu, ja je volim kao Boga, života mi moga«. Zatim bi se čaša davala uglednijim gostima, jednom od rođaka koji je bio na visokom položaju ili nekome tko je imao položaj prema obrazovanju. Pjesma je imala svoju svrhu. Ako uzvanik nije dovoljno platio, ili nije popio vino iz čaše, pjevali bi mu: »Tko ne može popiti, ne mogao se pokriti. Ni sebe ni žene, ni dječice malene«.

Ovaj lijep običaj prakticirao se u Gibarcu u prošlom stoljeću kada su svatovi u ovom srijemskom selu trajali sedam dana. Danas je taj običaj nestao, a posljedni put predstavile su ga članice Zavičajne udruge Gibarac na velikom zimskom okupljanju Gibarčana i gostiju u povodu obilježavanja blagdana Sv. Vinka, zaštitnika vinara i vinogradara, sveca koga su štovali u svojem selu, koji je organiziran prije nekoliko godina u Čepinu.

S. D.

Čemu služi prijatelj?

U povodu Međunarodnog dana prijateljstva

Svatko ima svoga prijatelja. Onog najboljeg, s kojim može uvijek i o svemu razgovarati, s kojim može i šutjeti, s kojim se rado igra i dijeli tajne, kojeg neizmjerljivo voli i uživa u druženju s njim.

Prijatelj je posebna kategorija ljudi, veoma važna u životu svakoga od nas. Prijatelj daje snagu, jača vjeru, nudi rješenja, prašta kad pogriješi, voli i kad misliš da te nitko ne voli, grli i dulje od uobičajenog.

I ti si nekome prijatelj. I o tebi netko isto misli.

Prijateljstva se trebaju njegovati, hraniti i razvijati kako bi međusobno rasla i postala neraskidiva.

Neki dan, točnije 27. srpnja, obilježili smo Međunarodni dan prijateljstva. A možda i nismo? Nije ni važno. Ovaj dan je tu samo da nas podsjeti na važnost prijateljstva. U biti, Dan prijateljstva bi trebao biti svaki dan.

Ali lijepo je što se netko prisjetio da oda počast prijateljstvu i to istodobno u cijelom svijetu. Tu moćnu ideju imao je 1930. godine **Joyce Hall**. Najprije se ovaj dan obilježavao 2. kolovoza, potom su ga dugo slavili, doduše nezvanično, prvu nedjelju u kolovozu, da bi na koncu Generalna skupština Ujedinjenih naroda 2011. godine proglasila 30. srpnja službenim datumom Dana prijateljstva.

I stoga ako nisi obilježio ovaj nadnevak, a vjerujem da nisi, jer tko pamti sve te međunarodne dane, napravi to sad. I tako je raspust, imaš više vremena. Osmisli neke aktivnosti, možda baš one koje tvoj prijatelj voli, i proslavite dan prijateljstva bilo koji dan koji vama paše. Važno je samo da vam bude lijepo. A možeš nam i poslati fotografije, rado ćemo ih objaviti.

Ako trebaš ideju što pripremiti taj dan ne zaboravi da klasika uvijek prolazi. Primjerice napravi neki kolač koji tvoj prijatelj voli, otiđite u kino ili možda na bazen (toplo je pa se možete rashladiti), napravite piknik u prirodi na kojem ćete se igrati i vaših omiljenih igara na zraku (ako ih još nemate eto prilike da ih pronađete). Svako razmisli i o nečem osobnijem, poput izrade majice s

vašom zajedničkom fotografijom, ili ručno izradi fotoalbum s komentarima i fotografijama ili napiši neko pismo, pjesmu ili priču.

Dok razmišljaš što bi mogao uraditi poklanjamo ti jednu prekrasnu pjesmu, preporuku za film i preporuku za knjigu, sve na temu prijateljstva.

Čemu služi prijatelj?

Prijatelj služi
da prijateljstvo svoje dokaže:
da te voli,
da ti vjeruje,
da ne laže,
da ti pomaže.

Ako si tužan da te tješi,
da svaki problem s tobom
zajedno riješi.

Da ti posudi omiljenu kapu,
uključujući i tebe u novu klapu.

Podragati njegovu macu
da ti dozvoli.

Da pričuva umjesto tebe
tvoga malog bracu.

Da s tobom sladoled podijeli
i da se k tebi, ako treba,
zauvijek preseli.

Vera Zemunić

Nebesa (eng. *Up*) je animirani film iz Pixar produkcije iz 2009. godine.

Karl Fredriksen je ogorčen starac koji živi povučeno u svojoj kući i nerado izlazi van. Kada zbog novogradnje prijeti rušenje njegove kuće a njemu selidba, on odlučuje slijediti davni san – zajedno s kućom i puno balona doći u divljine Južne Amerike. Ono što nije planirao je da ga prati mali Ratko, i po koja divlja ptica.

Film je vrlo zabavan i pitak a govori o neuobičajenom prijateljstvu između različitih generacija. Nije nov pa ga lako možeš pronaći i na internetu te pogledati.

Smriti Halls: *Tu sam, uz tebe*

Ova slikovnica je nešto drugačija od drugih koje govore o prijateljstvu. Ovo je priča o Vjevercu i Medu velikog srca, dva prijatelja koji su uvijek tu, u dobru i zlu. U biti Medo velikog srca je odlučio uvijek biti tu za Vjeverca, bez obzira bio on mrzovoljan, šašav ili ljutit. No, iako su kao prijatelji svuda išli skupa i uživali u međusobnom društvu, ponekada je nespretni Medo baš išao Vjevercu na živce pa je odlučio da mu treba prostor. No, ubrzo shvaća da mu i nije više zabavno bez svog prijatelja. Sve je puno šaljivih ali i dirljivih trenutaka koji dokazuju da prijatelji uvijek mogu pronaći zajedničko rješenje. Svaka preporuka.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša, temeljem članka 19. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 94/24), objavljuje

OBAVIJEST

o donošenju rješenja o obimu i sadržaju studije o procjeni utjecaja na okoliš

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša je dana 21. 7. 2025. godine, donijelo rješenje o obimu i sadržaju Studije o procjeni utjecaja na okoliš za PROJEKT Za utvrđivanje izvedenog stanja i nastavak eksploatacije nafte i rastvorenog plina na eksploatacijskom polju Palić. Nositelj projekta je NIS a.d. Novi Sad, Narodnog fronta 12, Novi Sad.

Rješenje o obimu i sadržaju Studije o procjeni utjecaja na okoliš za predmetni projekt može se dobiti na uvid radnim danima od 10 do 14 sati, u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 46), na telefon 021/4874690 ili na upit na adresu olivera.vucinic@vojvodina.gov.rs, natasa.knezevic@vojvodina.gov.rs i ana.crvenkov@vojvodina.gov.rs.

Zainteresirana javnost može izjaviti žalbu na donijeto rješenje u roku od 15 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 5. 8. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTI te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Ljudski životi koji nadahnjuju

Otok jednog čovjeka i jedne velike ideje

Trenutačno plovimo na Kornatima i jako mi je teško pisati. Puna sam inspiracije ali mi je teško usredotočiti misli, otrgnuti pogled s prirode i gledati u ekran. Živim na ronilačkom brodu s ronilačkom ekipom gdje kreiram nezaboravne trenutke o kojima ću svakako pisati u jednom od narednih brojeva. Praksa je pokazala da nikad o nekoj destinaciji ne mogu pisati dok se na njoj nalazim, pa sam tako i ovog puta inspiraciju našla u priči koja me je nadahnula prije koji dan.

Usred tirkiznog prostranstva Indijskog oceana, među 115 dragulja arhipelaga poznatog kao Sejšeli, smjestio se poseban otočić Moyenne. Na prvi pogled malen i skroman, svega 0,089 km², ali s pričom toliko snažnom da bi mogla stati rame uz rame s legendama.

Moyenne nije luksuzna destinacija s resortima, privatnim plažama i koktelima u ruci. To je otok na kojem je priroda prva i posljednja riječ, a za to možemo zahvaliti samo jednom čovjeku **Brendonu Grimshawu**.

Nije na prodaju

Britanac koji je 1972. godine kupio Moyenne za 10.000 dolara, i umjesto da ga pretvori u ekskluzivnu nekretninu, odlučio je na njemu živjeti. Ne privremeno, ne sezonski, već svakodnevno, do kraja života. Bio je jedini stalni stanovnik otoka. Živio je u jednostavnoj kućici koju je sam izgradio i s puno predanosti pretvarao Moyenne u utočište za životinje, biljke i tišinu.

Na otok je vratio 120 džinovskih kornjača, nekada uobičajenih na Sejšelimima, a gotovo nestalih. Brinuo je o tisućama ptica, nosio im vreće riže, pošumljavao i uređivao staze. Kada su mu nudili milijune da proda otok, uključujući i saudijskog princa koji je donio blanko ček, odgovarao je kratko i jasno: »Moyenne nije na prodaju«.

Grimshaw je umro 2012. i pokopan je na svom otoku, uz grob svog oca i dvije zagonetne gusarske grobnice. Na nadgrobnoj ploči stoji:

»Moyenne me naučio da otvorim oči za ljepotu oko sebe i da kažem hvala Bogu.«

U oporuci je jasno naveo: Moyenne mora ostati mjesto mira, molitve, tišine i učenja, otvoreno za sve, bez obzira na porijeklo, boju kože ili vjeru.

Sejšeli, arhipelag iz snova

Geografski smješteni sjeveroistočno od Madagaskara, Sejšeli su pravi raj za ljubitelje prirode. Osim nevjerojatnih plaža i kristalnog mora, arhipelag je poznat po endemskim vrstama, koraljnim grebenima i gustim tropskim šumama. Mnogi dolaze zbog luksuza, ali ostaju zbog prirode.

Svaki otok ima svoju priču, a jedan od njih posebno odjekuje pričom o Moyenneu, a to je Curieuse.

Nešto slično

Otok Curieuse, smješten nedaleko od Praslina, nekada je bio kolonija za oboljele od lepre. Danas je potpuno drugačije lice Sejšela – prirodni rezervat poznat po stotinama slobodnih džinovskih kornjača koje se šetaju među posjetiteljima.

Priroda je ovdje obnovila ono što je nekad bilo obilježeno izolacijom i bolešću, baš kao što je Grimshaw obnovio Moyenne. Oboje dokazuju koliko je iscjeljujuća snaga prirode kad joj damo priliku.

Moyenne nije samo otočić, to je simbol. U svijetu u kojem se sve može kupiti, on je ostao primjer onoga što se ne smije prodati: mir, priroda i ideja da postoji drugačiji način života.

Brendon Grimshaw je pokazao da čovjek ne mora biti moćan da ostavi trag. Dovoljno je imati volju da se nešto sačuva, svakodnevno, bez pompe i bez publike.

Jedan čovjek. Jedan otok. Jedan život posvećen ljepoti svijeta oko nas.

I možda je baš to ono što nam svima danas treba, malo više Moyennea u nama.

Gorana Koporan

Počinje novo prvenstvo Hrvatske u nogometu

Start 1. HNL

Susretom *Lokomotive* i novog Supersport (kako se prema sponzoru službeno zove 1. HNL) ligaša *Vukovara*, večeras (petak, 1. kolovoza, 20 sati) počinje nova nogometna sezona u najvišem razredu hrvatskog klupskog nogometa. Ljetna pauza je završena, a najbolji hrvatski klubovi, izuzev *Dinama* koji ima osiguran nastup u skupinama Lige Europe, već su se oprobali u prvim euro kvalifikacijskim susretima.

Rijeka, Dinamo i Hajduk

Ovim redoslijedom završilo je prošlo prvenstvo, a lako je moglo biti i obrnuto da je *Hajduk* uspio konsolidirati svoje redove i iskoristiti jednu od najslabijih sezona *Dinama*. Ovako je to iskoristila *Rijeka* i posve zasluženno uzela šampionski naslov, dodatno se 'okrunivši' i pobjedničkim pokalom u Hrvatskom nogometnom kupu. A kako će sve to izgledati ovoga ljeta i jeseni, vrlo uskoro ćemo znati. Riječani su novu sezonu startali duelima protiv bugarskog prvaka *Ludogoreca*, a jesu li uspjeli nastaviti natjecanje u najvišem rangu euro kupova (Liga prvaka) znat ćemo kada budete čitali ovaj tekst. U prvom susretu na svojoj Rujevici uspjeli su samo odigrati neodlučenih 0:0.

Viceprvak *Dinamo* u start nove sezone ulazi znatno opuštenije nego njegova dva izravna konkurenta jer ima osiguranu euro jesen. U taboru modrih novi je trener **Mario Kovačević** i mnogo novih igračkih imena koja su stigla radikalnim rezovima novoga predsjednika uprave, legen-

darnog kapetana svjetski brončanih vatrenih, **Zvonimira Bobana**. Odlasci glavnih zvijezda **Baturine** (*Como*) i **Sučića** (*Inter*) donijeli su pozamašno popunjenje klupske kase, a višak je utrošen za dovođenje nužnih pojačanja (**Beljo**, **Kenna**, **Goda**, **Valinčić**, **Mudražija**, **Villar** i dr.) za predstojeće naporno igranje na tri kolosijeka. Trenutačnu snagu, nakon nekoliko kontrolnih pripremni susreta, u prvom službenom susretu sezone *Dinamo* će imati na gostovanju kod *Osijeka* (subota, 2. kolovoza, 21 sat).

Foto: HINA/Marko Jurinec

Zasigurno najveće razočarenje nogometne sezone 2024./25., splitski *Hajduk* ima pred sobom i pred svojim vjernim (strpljivim) navijačima zbilja nezavidnu sezonu. Velika šansa je prokockana (veći dio prvenstva su Splićani držali vrh i čak imali i osjetnu bodovnu prednost), a sada ponovno treba poći u boj za toliko željeni naslov prvaka. Momčad je u svom većem dijelu ostala gotovo ista (**Rakitić** se umirovio, **Prpić** je otišao u Porto, **Uremović** bi trebao otići u Japan), a novi trener **Gonzalo Garcia** imat će zbilja velikog posla. Stiglo je i nekoliko novih igrača (**Pajaziti**, **Karačić**, vratio se **Šarlija**), a je li bilo vremena za uigravanje pokazao je uzvrat na Poljudu protiv *Zire* (Azerbajdžan) koji je odigran jučer.

Euro start

U prva tri europska susreta hrvatske momčadi zabilježile su pobjedu (*Varaždin* – *Santa Clara* 2:1) i dva remija (*Rijeka* – *Ludogorec* 0:0 i *Zira* – *Hajduk* 1:1). Pozitivno je što nije upisan niti jedan poraz, ali je negativno što i *Rijeka* i *Varaždin* moraju braniti stečevinu na neugodnim gostovanjima u Bugarskoj i Portugalu. *Hajduk* je tu u najboljoj poziciji jer uzvrat igra pred svojim punim stadionom i ima odličan rezultat iz prvog susreta. A kako će to u biti, znamo već danas...

D. P.

Fruk je najvrjedniji

Najvrjedniji nogometaš 1. HNL po vrijednosti izraženoj na prijestižnom Transfermarktu je **Toni Fruk**, napadač *Rijeke* koji vrijedi 10 milijuna eura.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 34. i 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS* br. 94/24) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU O DAVANJU SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 29. 7. 2025. donijeto je rješenje pod brojem 002258016-2025-09693-004-081-380-001, kojim se daje suglasnost na studiju o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja poslovnog objekta sa stanicom za snabdijevanje gorivom«, na katastarskoj parceli br. 26244/1 KO Novi grad, Subotica (46.084913°, 19.692642°), čiji je nositelj TEHNO-COOP d.o.o. Subotica, Tuk Ugranice br. 58a, 24000 Subotica.

Protiv ovog rješenja nositelj projekta može pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom u roku od 30 dana od dana prijema rješenja, a zainteresirana javnost u roku od 30 dana od dana objavljivanja obavijesti o donijetom rješenju u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje i u studiju na koju je dana suglasnost može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati, kao i na sajtu Grada Subotice na adresi: www.subotica.ls.gov.rs/cat_doc/zastita-zivotne-sredine/.

KOŠARKA

Novi igrači KK Spartak Office Shoes

Subotički ABA ligaš i sudionik FIBA Lige prvaka momčad *Spartak Office Shoes* u novu sezonu ulazi pojačana s nekoliko novih igrača: **Shevon Thompson**, **Uroš Banjac**, **Nikola Rebić**, **Keondre Ke-**

nedy i **Igor Drobniak**. Ugovore su produžili: **Luka Cerovina**, **Danilo Nikolić** i **Stefan Momirov**. Klub su napustili: **Nemanja Gordić** i **Miloš Milisavljević**.

POGLED S TRIBINA

SU Sport

Subotica je godinama nosila ponosni nadimak grada sportova, jer je ovaj grad 'iznjedrio' olimpijske šampione i vicešampione (**Đula Mešter**, **Davor Štefanek**, **Eleonora Wild**, **Refik Memišević**), svjetske i europske viceprvake (**Zoran Kalinić**, **Sreten Damjanović**) i brojne druge

uspješne sportaše i sportašice. A onda je u jednom trenutku gotovo sve utihnulo što se tiče vrhunskih rezultata, da bi se unatrag nekoliko godina subotički sport ponovno vratio na svjetsku i europsku scenu. Plivač **Andrej Barna** ostvario je brojne zapažene rezultate (bronca na EP – 100m slobodno i zlato 4 x 100m štafeta), veslač **Martin Mačković** nedavno se okitio naslovom pobjednika Svjetskog kupa u dvojcu, tenisačica **Lana Virc** izabrana je za najbolju mladu tenisačicu Europe do 16 godina (2024. i prije nekoliko dana uspjela je izboriti vizu za nastup u kvalifikacijama juniorskog US Opena), košarkaši *Spartaka* prvo su osvojili naslov prvaka ABA 2 lige, pa su postali viceprvaci Srbije i ove jeseni igrat će u FIBA Ligi prvaka. Sve su to lijepa rezultatska dostignuća na radost i ponos svih subotičkih sportskih djelatnika i razdraganih navijača. Najveći grad sjevera Bačke ponovno se može podičiti laskavom titulom grada sportova, što je i Europska asocijacija prijestolnica i gradova sporta (ACES) prethodne 2024. godine prepoznala dodjeljujući i službeno ovaj respektabilni epitet. A tek je polovica godine za nama i tko zna kakvi nas još uspjesi subotičkih sportaša i sportašica očekuju do njenoga konca. Najvažnije je kako je, ipak, nastavljen kontinuitet odličnih rezultata koji daleko nadilaze lokalne i državne okvire. Jer Subotica je bila, jeste i uvijek će biti grad sportova. I šampiona...

D. P.

Umotvorine

- * Čovjeku je mjesto tamo gdje želi biti.
- * Pazi kome vjeruješ. Sol i šećer izgledaju isto.
- * Nemoj da te ruši ono što te nije gradilo.

Vicevi, šale...

Supruga mužu:

- Idi u dućan i kupi flašu mlijeka. Ako imaju banane, kupi šest.
- Muž se vraća sa šest flaša mlijeka i kaže:
- Imaju banane.

- Koji je Vaš posao iz snova?
- U mojim snovima ja uopće ne radim.

Bio neki Pero, pisar u administraciji, a volio popiti. Zvali su ga 'naliv Pero'.

Aforizmi

- * Što više voliš svoje odluke, to manje ti je potrebno da ih drugi vole.
- * Život je kao fotografija; kad se nasmiješ, bolje ispadne.
- * Neki ljudi pričaju o tebi jer su izgubili mogućnost pričati s tobom.

Vremeplov – iz naše arhive

Revija Sande Benčik, 2015.

Didine pripovetke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Ni tica ne piva bolje

Jedan bogat paor poslo sina u Beč nek uči nimački. E, ovaj bio je tamo malo vrime i već ište nek otac šalje novaca. Poslo otac al nije prošlo malo vrimenta, sin opet: daj, starac, novaca! I opet pa opet, malo-malo pa uvijek novaca, pa uvijek novaca! Jedared starcu dosadilo davat i misto novaca poruku šalje:

– Dođi ti, sinko, kući da vidim šta si naučio.

Sa' će on njega na ispit. Starac zna dosta švabikat pa će:

– Sinko, jesi li za tolike novce nakupovo barem malo nimačkog?

– Malo?! Divanim nimački da ni tica ne piva bolje!

– E, to je mom srcu drago, vrlo drago! Kaži onda, sine, kako se zove nimački kuća?

Sin piva baš ko tica:

– Kućaus!

– Dobro! A kako se zove nimački torba?

– Torbaus!

– Lipo, lipo! Znaš li kako se zovu nimački leđa?

– Leđaus!

– Vrlo lipo znaš, vrlo lipo! A kako se zove ruka?

Kad ga otac fali onaj sad puca ko bič, tako odgovara:

– Rukaus!

Starac je ko zadovoljan od neba do zemlje.

– Kaži mi, sinko, još samo to: kako se zove batina?

– Ta šta triba i pitat?! Batinaus!

– Imaš ti pravo, sinko, tu ne triba dalje pitat neg kazat.

Starac stao, zasuko prvo brkove, pa onda rukave, lipo otvorio vrata i kaže:

– E, sinko, sve si odgovorio lipo na ispit, al ja znam još lipče nimački makar sam bio u Beču svega malo kad sam još ko mlad i siroma pratio vagone s grofovima svinjama. A mene nisu učili za velike novce ko tebe, sa mnom su samo slugе divanili ko što sam bio i ja.

– To bi vrlo volio čuti, jel još nisam vidio čovika da za tako kratko vrime nauči nimački.

– E, ti onda slušaj! Znaš ti, sinko, šta? Uzmi batinaus u rukaus, torbaus na leđaus pa marš hinaus iz moj kućaus!

Pričao Bono Kulišić, Gornji Sveti Ivan, r. 1888. u Kačmaru

Cvjetovi mećave, 1971.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Fićkalo

Kako j baka Tonka nasanjala ono udavanje i dobila keru Betovena baš se prominijla. Prija su se riči morale cidit iz nje a sade evo furtom ona počinje. Taman posidali a ona će: »Čeljadi jeste čuli koga su danaske glasili? Bacio kašiku čiča Pera Fićkalo. Odavno j išo po doktoreva al su rekli da mu u poslednje vrime bolje. Čak je kažu počo i fićukat ko kadgod. Ispalo da j profićuko pa odfićuko«. Baka Janja divani kako j išla š njim u škulu: »Isprva bio žgoljav i najmanji od sviju a na kraju se tako otego da j bio za po glave veći od sviju. Sićam ga se ko danas. Cilo j vrime fićuko. Bome zno a i voljio fićkat. Koliko put ga sam učitelj istiro napolj zbog fićukanja. Ni se mogo sustavit. Kad ga učitelj pito zašto fićuka on reko da i ne zna da fićuka. Prozvali ga Fićkalo pa j i osto Pera Fićkalo«. Baka Marica objašnjava da su se ko dica sigrali. Kaže: »Taj zno fićkat. Sidnemo na sokaku na klupčicu ispod duda i on fićne. Čeljadi, to da ste vidli, vala sve tičice iz sokaka časkom doletu na dud. Virujte, on njima fićuka a one njemu cvrkuću. A njeva dva drotoša što su ga slušali. On fićkanjem naređiva a oni pravu reda u zadnjem dvoru. Svi slušu, svinje, krave i konji. Ta guske i kokoše su vala jile, pile i nele na fićukanje. Virujte, počne fićukat a mačka počne prest. Potli ka j kočijašio nisu mu tribali ni kajasi ni kandžija. Kako on fićne konji ga slušali ko slipi. Zno j fićkat onako kad napučiš labrte, zno kroz zube a kaj dva prsta metnio u usta i fićnio vala su se svi golubovi u selu digli u nebo«. Strina Evča odmahiva rukom, divani: »E i vi sade. Koda j to šta god. Baš. Fićkat, fićukat, moš mislit. Velike mi vajde. Nećemo sad vala stalno od čiča Pere Fićkala?«. Baka Janja ne da na čiča Peru Fićkala: »Evča, pa od čega će mo? Umro j pa ga eto spominjemo. Tebe ništa ni po volje. Al istina j da j čiča Pera bio čudo. Zno j potrefit, odfićkat, što ni učitelj što nam pridavo pivanje ni zno. Bilo j da j i pomogo. I to kako. Više put čeljad se pogubila u šume jel ataru pa njeg zvali da je ide tražit sa njeva dva drotoša. Bome on je fićkanjem naređivo drotošima kud i dokle da tražu. Ni bilo da nisu našli koga s tražili«. Baka Manda nastavlja: »A što se taj zno veseljit ko momak. Igrač onaki, pa kad još zapiva i krene fićkat svi u njeg gledali. Bome i cure voljile kad im fićuka. U svatova ka j bio čauš, e to j bilo šta god. Kad on fićka s kraja na kraj sela se čulo. Bio sa svima dobar pa su se otimali da im bude čauš«. »Istina, sve istina. Čuli za njeg. Bila ga kako se sade kaže i televizija snimat. Potli ga gledali nanom sokočalu od televizije. Kažu da su se na njegovo fićkanje mogli štimovat i one mirakule od klavira«, baka Marica će. Baka Tonka podsća: »Potli ošo u muzikante. Bio sam taki begešar. Što j taj zno u svatova jel na igranke štimung napravit. Onaki ko motka begeš okreto ko pero pa još kad zafićka i zapiva. Svi oma bolje tiru«. Divan ide a ja probam fićnit, fićukat. Probam skupit labrte, kroz zube jel na dva prsta. I neće. Isapim u sebe da j čiča Pera Fićkalo stvarno bio čudo.

U NEKOLIKO SLIKA

Dužijanica – natjecanje aranžera izloga

Bećarac

Bećarac je jedno od starih tradicijskih jela koje se uglavnom priprema ljeti. Priprema se od luka, rajčica i paprika, kada su najsvježiji u ljetnoj sezoni. Lako se priprema i može se poslužiti samostalno ili kao prilog uz meso ili kuhani krompir.

Sastojci:

2-3 glavica crnog luka
2 češnja češnjaka
700 g svježih paprika babura
1 kg rajčica
2-3 žlice šećera
2 žličice soli
1 žličica mljevenog bibera
sol (koju može zamijeniti 1 žlica biljnog začina)
prstohvat lista peršina

Priprema:

Paprike oprati, očistiti od sjemena i peteljki i krupno nasjeckati. Rajčice oprati i očistiti od peteljki, ukloniti kožicu i narezati na veće komade. Očistiti luk i narezati na ploške te ga pržiti na vrućem ulju na umjerenoj temperaturi dok ne postane staklast. Dodati nasjeckani češnjak prženom luku. Zatim dodati narezane paprike i pojačati temperaturu. Pržiti paprike i voditi računa da ostanu polučvrste. Kad se paprike skuhamo dodati narezanu rajčicu, šećer, sol i biber. Kuhati oko 15-20 minuta i na kraju dodati vegetu. Dodati narezani list peršina gotovom bećarcu.

Bećarac se može pripremiti i u većim količinama i ostaviti u plastične posude u zamrzivač, za zimske dane.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

LJETNI ORATORIJ

Bački
Monaster

SAMO JE U BOGU MIR, DUŠO MOJA,
SAMO JE U NJEMU NADA MOJA.

PS 62, 6

Od 1. do 8. razreda

Ekokamp (na doli)

Prijave: Veljko Rajačić,
0684147460

12.8. - 15.8. (uto - pet) od 10 do 17 h

Petak: 10-13, popodne odlazak na Vodice

Cijena 1500 din, za drugo prijavljeno dijete iz
obitelji 1000, za treće i svako naredno prijavljeno
je besplatno (cijena nije uvjet sudjelovanja)

OSIGURAJTE VAŠ DOM i sve ono što ga čini domom

**MILENIJUM[®]
OSIGURANJE**

VRLO JE DA MISLIMO NA SUTRA

Osiguranje za vaš dom, stvari u njemu i članove domaćinstva

Vaš dom je više od prostora, u njemu je sve što vam najviše znači. Zato je važno da se prema njemu odnosite odgovorno i osigurate ga.

Osiguranje domaćinstva – Siguran kvadrat Milenijum osiguranja je polisa koja podrazumeva osiguranje stana ili kuće, stvari u njima, kao i članova domaćinstva od posledica nepredviđenih okolnosti, kao što su:

požar	izlivanje vode
udar groma	provalna krađa
eksplozija	razbojnička krađa
oluja	lom stakala
grad	odgovornost prema trećim licima

025/ 51 50 350 | 024/ 555-867 | 011/ 715 23 00

Milenijum osiguranje
 milenijum-osiguranje

@milenijumosiguranje
 @milenijumosiguranje

www.mos.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCIJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- +** Birate između:
- 6 meseci po **1 dinar** ili
 - 12 meseci sa **50% popusta**

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

TEKIJE 2025.

Male Tekije

Petak 25.07.2025.

17h Prilika za ispovijed
19h Sv.Misa na hrvatskom
sa procesijom

Subota 26.07.2025.

09h Misa na mađarskom
11h Misa na hrvatskom
19h Završna Misa na
hrvatskom

Velike Tekije (Snježna Gospa)

Velika Gospa

15.08.2025.

16:30h PRILIKA ZA
SV.ISPOVIJED
18h PONTIFIKALNA
SV.MISA

Ponedjeljak 04.08.2025.

15h PRILIKA ZA SV.ISPOVIJED
16h MISA NA STAROSLAVENSKOM
17h MISA NA MAĐARSKOM
19h PONTIFIKALNA MISA NA
HRVATSKOM SA PROCESIJOM

Utorak 05.08.2025.

08h POBOŽNOST KRIŽNOG PUTA
09h MISA NA MAĐARSKOM
11h PONTIFIKALNA MISA
NA HRVATSKOM
19h ZAVRŠNA MISA NA HRVATSKOM